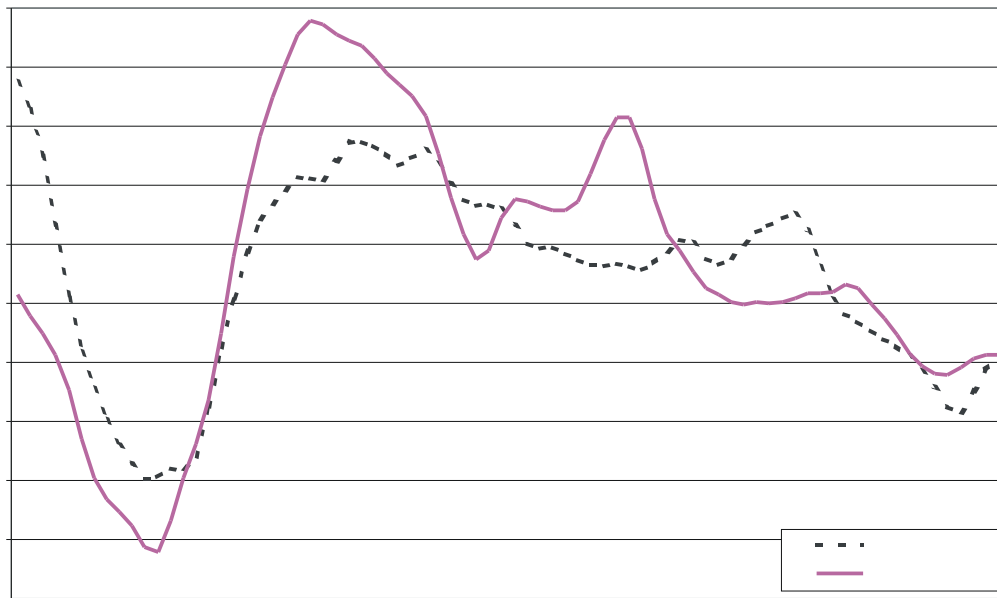

Konjunkturläget hösten 2002

Förord

Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) utarbetar två gånger per år en konjunkturrapport gällande den åländska ekonomin. Syftet med översikten är dels att förse landskapsstyrelsen med aktuell information om samhällsekonomin inför budgetberedningen, dels att sprida information till allmänheten om aktiviteten i den åländska ekonomin. Bedömningen inleds med ett kortfattat sammandrag av det internationella konjunkturläget med en lite utförligare översikt över Ålands närmarknader i Finland och Sverige. Översikten baseras på nationella och internationella konjunkturanalyser och ekonomiska data som publicerats under sensommaren och hösten.

Analysen av konjunkturläget inom den åländska ekonomin har sammanställts på basen av en enkät till åländska företag vilka tillsammans representerar över 70 procent av de åländska företagens arbetsplatsutbud. En för ÅSUB viktig informationskälla utgör företagens mervärdeskattedeklarationer. Denna källa möjliggör en uppföljning av företagens omsättning och löneutbetalningar med bara några månaders eftersläpning. Bearbetningen av trenddata gällande företagens omsättnings- och löneutveckling görs sedan ifjol med hjälp av den statistiska programvaran Demetra som av Eurostat särskilt utvecklats för denna typ av tidsserieanalyser.

Övriga indikatorer såsom valutakurser, ränteläge, inflation, arbetslöshetsgrad, befolkningsrörelse, extern handel, försäljning av kapitalvaror, bostadsproduktion, företagsetableringar samt konkurser har också studerats. I arbetet har företrädare för näringslivet och dess organisationer samt landskapsstyrelsens näringsavdelning varit till värdefull hjälp. ÅSUB vill även rikta ett stort tack till alla företag som besvarat konjikturenkäten.

Katarina Fellman har ansvarat för sammanställningen av översikten, *Maria Rundberg-Mattsson* har stått för bedömningen av det privata näringslivet, *Jouko Kinnunen* har bidragit med behandling av tidsserier samt med prognoser och övrigt underlag. *Christina Lindström* och praktikant *Katarina Donning* har deltagit i insamlingen av konjikturenkätssvar. Bedömningen är i huvudsak gjord under september månad, inför landskapsstyrelsens behandling av 2003 års budgetförslag till lagtinget. Vissa uppdateringar har emellertid gjorts inför publiceringen den 8 november 2003.

Bjarne Lindström
Direktör

Innehåll

Sammanfattning.....	3
1. Det internationella konjunkturläget.....	5
2. Konjunkturbilden i Finland och Sverige.....	8
3. Den åländska ekonomin.....	10
3.1. Allmän översikt.....	10
3.2. Den offentliga ekonomin.....	17
3.3. Läget inom det privata näringslivet.....	18

Bilagor

Sammanfattning

Konjunkturbilden försvagades ifjol på kort tid inom de flesta centrala delar av världsekonomin. Osäkerheten kring den ekonomiska utvecklingen har varit stor under det gångna året. Den genomsnittliga tillväxten i totalproduktionen inom världsekonomin väntas i år stanna på ungefär samma nivå som ifjol, 2,5 procent. Tillväxten i totalproduktionen inom OECD-länderna beräknas i år uppgå till ca 1,5 procent och förväntas öka snabbare i början av nästa år. Tillväxten i världshandeln återhämtar sig långsamt efter nedgången och väntas i år växa med mindre än tre procent.

Den amerikanska ekonomin föll enligt den reviderade statistiken från en tillväxttakt om cirka 3,8 procent år 2000 till endast 0,3 procent ifjol. Enligt de senaste uppgifterna var tillväxten negativ de tre första kvartalen ifjol. En expansiv penning- och finanspolitik bidrog emellertid till att effekterna av terrorattackerna i september ifjol inte blev långvariga. Produktionen ökade snabbt under det sista kvartalet 2001 och det första kvartalet 2002. Utrymmet för ytterligare stimulansåtgärder är dock begränsat nu samtidigt som konsumenternas förtroende för aktiemarkanden, företagen och framtiden fått sig en stöt till följd av de omfattande redovisningsskandalerna som uppdagades under sommaren.

Euroområdet påverkades snabbt av den globala nedgången som hade sin början i USA vid ingången till år 2001. Efterfrågetillväxten sjönk under fjolåret och produktionen avtog under det sista kvartalet. Ekonomin återhämtar sig nu långsamt. Fallande börskurser, den starkare euron samt den mindre optimistiska synen på världsekonomin har dämpat såväl hushållens som företagens förtroende och bromsat den ekonomiska tillväxten.

Enligt Statistikcentralens preliminära beräkningar stannade BNP-tillväxten inom den finska ekonomin på 0,7 procent ifjol. Produktionen sjönk under första kvartalet i år, men därefter har en långsam återhämtning kunnat skönjas. Under innevarande år får vi räkna med att utvecklingen i huvudsak styrs av den inhemska efterfrågan. Tillväxten i totalproduktionen väntas landa runt måttliga 1,3 procent i år, men beräknas redan nästa år uppgå till 2,8 procent. Statens finansiella överskott väntas sjunka till följd av en svag utveckling av skatteinkomsterna i kombination med stigande utgifter, överskottet beräknas nästa år stanna under 1 procent. Den offentliga sektorns överskott sjunker i år till 3,6 procent av BNP från att ha varit nästan 5 procent ifjol.

Den åländska ekonomin har vuxit stadigt de senaste sex åren. ÅSUBs preliminära beräkningar av Ålands BNP visar en tillväxt på hela 6 procent för år 2000 och 3,4 procent för år 2001. I år beräknas tillväxten i totalproduktionen stanna på 2,8 procent för att sjunka till drygt 1 procent nästa år. Den internationella konjunkturavmattningen har således haft endast en begränsad effekt på den åländska ekonomin som präglas av tjänstenäringarna. Den offentliga sektorns andel av ekonomin har vuxit under de senare åren. Också i årets bedömning har utvecklingen inom färjesjöfarten utgjort den stora osäkerhetsfaktorn gällande den åländska ekonomins

framtid. Förutsättningarna för passagerarsjöfart under finsk och åländsk flagg kringskärs av kostnadsläget i de närmaste konkurrentländerna.

Läget på arbetsmarknaden måste betraktas som mycket gott. Den totala arbetslöshetsgraden i september i år var 1,9 procent och den öppna arbetslöshetsgraden endast 1,6 procent. För de senaste 12 månaderna har den totala arbetslöshetsgraden i genomsnitt varit 2,1 procent och den öppna arbetslösheten 1,8 procent. Sysselsättningssituationen på Åland verkar enligt den senaste månadsstatistiken dock nu befinna sig i ett brytningskede. Antalet arbetslösa ökar och de lediga platserna har blivit färre jämfört med samma tidpunkt ifjol. Utvecklingen på arbetsmarknaden de närmaste månaderna kommer att ge svar på om de sviktande siffrorna endast är av tillfällig karaktär eller inledningen på en ny trend.

Det ljusa arbetsmarknadsläget har skapat förutsättningar för ökad inflyttning till Åland. ÅSUBs reviderade prognos för i år visar på en total nettoinflyttning på runt 300 personer, vilket i det närmaste innebär en fördubbling jämfört med ifjol. Inför år 2003 förväntas inflyttningen åter sjunka som ett resultat av den ökade osäkerheten inom den åländska ekonomin. Den tilltagande inflyttningen har varit möjlig genom att antalet färdigställda bostäder ökat under de senaste åren.

Enligt ÅSUBs konjunkturbarometer, som sammanställts på basen av läget i augusti-september i år har företagens framtidsutsikter vad gäller den egna branschen blivit negativa, medan utsikterna för det egna företaget verksamhet fortsättningsvis är svagt positiva. Förväntningarna på omsättningsutvecklingen är negativa och bruttomarginalerna väntas krympa. Företagen ser inte heller lika positivt på lönsamhetsutvecklingen som i våras. De planerar att nyanställa personal under året, men några större investeringar planeras inte under de tolv närmaste månaderna.

Bilden av den åländska ekonomin är tillsvidare relativt ljus, men flera indikatorer pekar nu på att tillväxten avstannar. Detta samtidigt som de problem passagerarsjöfarten upplever och de förändringar i förutsättningarna som problemen innebär får stora återverkningar inom den åländska ekonomin som helhet. Prognoserna tyder därför på att Åland inte kommer att följa omkringliggande regioner i den ekonomiska uppgång som där kan skönjas inför nästa år.

BNP-tillväxt 1999-2003, %

	1999	2000*	2001*	2002**	2003**
Euroområdet	2,6	3,4	1,7	1,0	2,0
USA	4,1	3,8	0,3	1,5	2,5
Finland	4,2	6,1	0,7	1,3	2,8
Sverige	4,5	3,6	1,2	1,6	2,5
Åland	4,8	6,0	3,4	2,8	1,1

1. Det internationella konjunkturläget

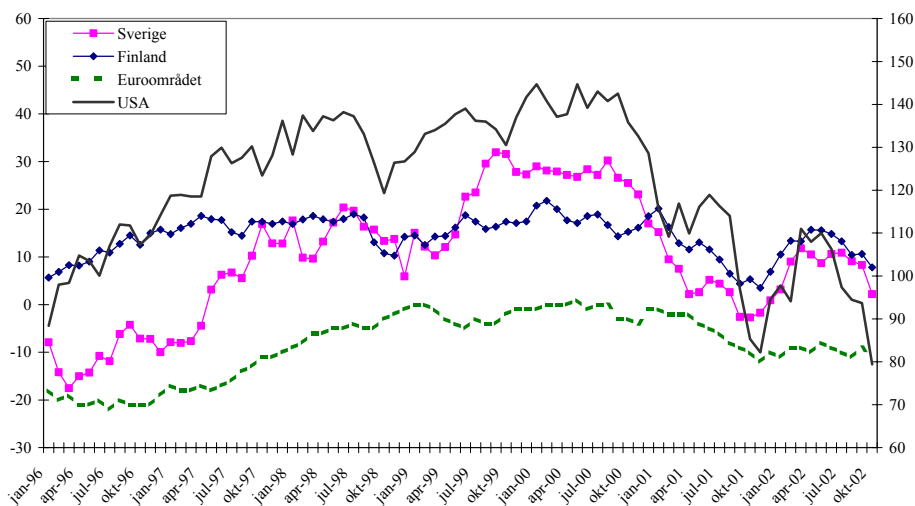
Konjunkturbilden försvagades ifjol på kort tid inom de flesta centrala delar av världsekonomin. Osäkerheten kring den ekonomiska utvecklingen har varit stor under det gångna året. ÅSUBs bedömning från i våras om en långsam återhämtning från en inte allt för djup recession står likväl fast. Den genomsnittliga tillväxten i totalproduktionen inom världsekonomin väntas i år stanna på ungefär samma nivå som ifjol, 2,5 procent. Tillväxttakten i totalproduktionen inom OECD-länderna beräknas i år uppgå till ca 1,5 procent och förväntas öka snabbare i början av nästa år. Tillväxten i världshandeln återhämtar sig långsamt efter nedgången och väntas i år växa med mindre än tre procent.

Den amerikanska ekonomin föll enligt den reviderade statistiken från en tillväxttakt om cirka 3,8 procent år 2000 till endast 0,3 procent ifjol. Enligt de senaste uppgifterna var tillväxten negativ de tre första kvartalen ifjol. En expansiv penning- och finanspolitik bidrog emellertid till att effekterna av terrorattackerna i september ifjol inte blev långvariga. Den amerikanska centralbanken Federal Reserve (FED) sänkte styrräntan hela 11 gånger ifjol från 6,5 till 1,75 procent. Produktionen ökade snabbt under det sista kvartalet 2001 och det första kvartalet 2002. Den 6 november i år beslöt FED att sänka styrräntan med ytterligare 0,5 procentenheter till 1,25 procent för att stimulera den inhemska efterfrågan. Utrymmet för ytterligare stimulansåtgärder är dock begränsat nu samtidigt som konsumenternas förtroende för aktiemarkanden, företagen och framtiden fått sig en stöt till följd av de omfattande redovisningsskandalerna som uppdagades under sommaren och påföljande oroligheter på finansmarknaderna (se *figur 1*).

Även företagen har uppvisat en avtagande investeringstakt som ett resultat av den svaga efterfrågan och den allmänna osäkerheten. Importen har dock vuxit vilket har bidragit till att företagens lönsamhet stigit endast långsamt. Investeringstakten väntas nu tillta för att möjliggöra en snabbare produktivitetstillväxt. En positiv utveckling av hushållens disponibla inkomster väntas bidra till en växande inhemsk konsumtion. Tillväxttakten beräknas öka en aning mot slutet av året och uppgå till runt 1,5 procent i år och 2,5 procent nästa år.

De grundläggande obalanserna inom den amerikanska ekonomin, det omfattande bytesbalansunderskottet och nationens skuldsättningsgrad kvarstår dock. De största riskfaktorerna för den internationella konjunkturutvecklingen anses bestå i sambandet mellan börsutvecklingen och den inhemska efterfrågan i USA och Europa. Ytterligare problem på finansmarknaderna kan utlösa en nedåtgående trend av sjunkande inhemsk efterfrågan och dalande börskurser, som även skulle kunna leda till en försvagning av dollarn. En regelrätt krigssituation i Irak kan också komma att innebära en recession inom världsekonomin.

Figur 1: Konsumentbarometer i USA, EU, Finland och Sverige

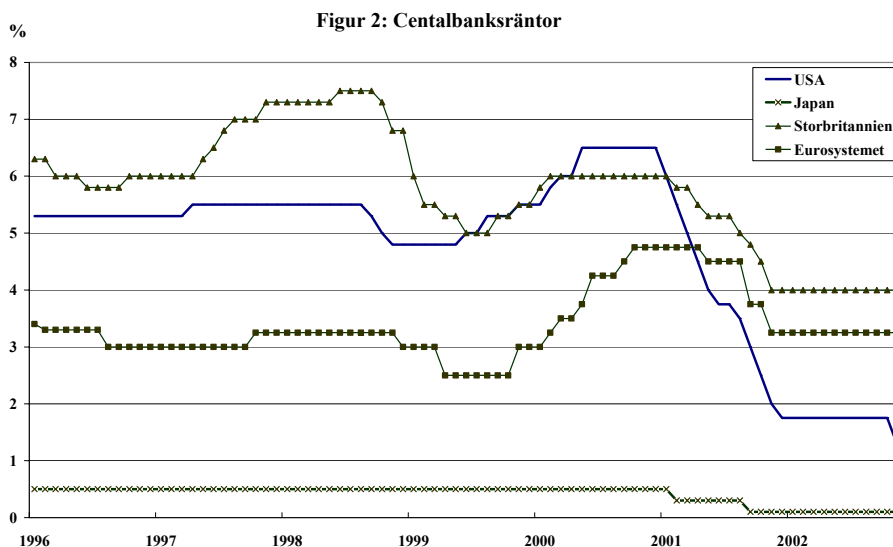
De strukturella problemen fortsätter att prägla den **japanska ekonomin**. Under årets första och andra kvartal upplevde ekonomin en tillfällig uppgång som i första hand var ett resultat av en växande export. Under senare delen av året har dock den svaga inhemska efterfrågan, som är ett resultat av framför allt stigande arbetslöshet och sjunkande löner, överskuggat de positiva inslagen i början av året. Den offentliga sektorn har satsat på stimulansåtgärder för företagen istället för strukturreformer, vilket inte gynnar den långsiktiga utvecklingen. Finanssektorn har fortsättningsvis stora problem, problemkrediternas andel är betydande. Den svaga inhemska efterfrågan har bidragit till en långvarig deflation och osäkerheten kring de framtida pensionerna ökar hushållens sparande ytterligare. Förändringen i totalproduktionen förväntas bli negativ även i år, men tillväxten kan med draghjälp från den internationella omgivningen hamna ovan om nollstrecket nästa år.

Utvecklingen inom den **ryska ekonomin** har gagnats av den senaste tidens höga oljepriser. Totalproduktionen har vuxit snabbare än både världsekonomin som helhet och euroområdet, vilket enligt prognoserna verkar bli fallet även de närmaste åren. Arbetslöshetsgraden har börjat sjunka och den höga inflationstakten avtar gradvis, vilket stärker den inhemska efterfrågan.

De baltiska ekonomiernas utveckling följs sedan deras ansökan om medlemskap i EU med stort intresse av det övriga Europa. Mycket talar för att ansökan från såväl Estland, Lettland som Litauen kommer att godkännas vid EU-toppmötet i december i år. Alla tre länderna har trots avtagande tillväxt i totalproduktionen och trots den globala avmattningen lyckats bibehålla en tillväxttakt som överstiger tillväxten i euroområdet. Bytesbalansen försvagas dock och tillväxten blir allt mer beroende av den inhemska efterfrågan.

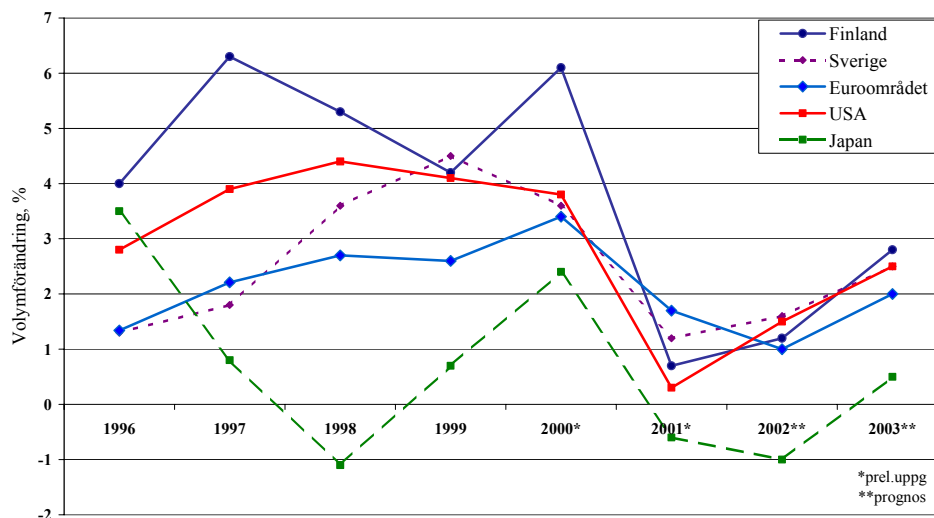
Euroområdet påverkades snabbt av den globala nedgången som hade sin början i USA vid ingången till år 2001. Euroområdet har visat sig vara mycket beroende av utvecklingen inom den amerikanska ekonomin, marknaderna är starkt integrerade och de teknologiska

framstegen bidrog till avmattningens snabba genomslag. Efterfrågetillväxten sjönk under fjolåret och produktionen avtog under det sista kvartalet. Ekonomin återhämtar sig nu långsamt. Fallande börskurser, den starkare euron samt den mindre optimistiska synen på världsekonomin har dämpat såväl hushållens som företagens förtroende och bromsat den ekonomiska tillväxten. Även övergången till euro antas ha dämpat konsumtionen under årets första månader och exporten har inte heller förmått väga upp utvecklingen av totalproduktionen. Tillväxten väntas i år stanna runt en procentsnivån för att nästa år stiga till cirka 2 procent.

Den europeiska centralbanken (ECB) sänkte sin styrränta fyra gånger under fjolåret, men har nu bibehållit räntan på 3,25 procent sedan november ifjol (se figur 2). Mot bakgrund av den avtagande inflationen, de sjunkande inflationsförväntningarna samt en viss osäkerhet om den framtida konjunkturen förväntas ECB inte genomföra några räntehöjningar under innevarande år. Såvida inte oljepriserna varaktigt hålls på exceptionellt höga nivåer under resten av året kan ECBs långsiktiga inflationsmål om 2 procent förverkligas redan i år.

Figur 3: BNP-tillväxt 1996-2003, procent

2. Konjunkturbilden i Finland och Sverige

Enligt Statistikcentralens preliminära beräkningar stannade BNP-tillväxten inom den **finska ekonomin** på 0,7 procent ifjol. Produktionen sjönk under första kvartalet i år, men därefter har en långsam återhämtning kunnat skönjas. Under innevarande år får vi räkna med att utvecklingen i huvudsak styrs av den inhemska efterfrågan. Tillväxten i totalproduktionen väntas landa runt måttliga 1,3 procent i år, men beräknas redan nästa år uppgå till 2,8 procent. Draghjälp väntas då av exporten där framför allt förväntningarna på försäljningen av den nya generationens mobiltelefoner är höga. Däremot ser exportförväntningarna för den traditionellt viktiga metallindustrin inte så gynnsamma ut. Även elektronikindustrins förutsättningar har förändrats genom att en stor del av produktionen flyttats från Finland, vilket begränsar ekonomins tillväxtförutsättningar. På lite längre sikt begränsas tillväxtpotentialerna för den finska ekonomin av att befolkningen i arbetsför ålder minskar.

Den finska bytesbalansen har varit positiv under många år i rad. Överskottet beräknas i år uppgå till 6,6 procent av BNP. Importbehovet har sjunkit när exporten har avtagit. Den positiva utvecklingen innebär att den utländska nettoskulden för den finska ekonomin småningom kommer att svänga till ett nettotillgodohavande.

Inflationen beräknas i år sjunka till 1,7 procent på årsnivå, såvida de fluktuerande oljepriserna inte skjuter varaktigt i höjden och driver upp den allmänna prisökningstakten. Inflationen i Finland hålls därmed på ungefär samma nivå som för euroområdet som helhet. Även uppgången i världsmarknadspriset på andra råvaror utgör en inflationsrisk. Förstärkningen av euron har likväl en dämpande effekt på inflationen.

Arbetslöshetsgraden förväntas stiga en aning under hösten, detta som en fördröjd effekt av det senaste årets konjunkturavmattning. Arbetsmarkanden reagerar ofta med en viss eftersläpning på utvecklingen inom övriga delar av ekonomin. Den genomsnittliga arbetslöshetsgraden beräknas stiga till 9,3 procent i år och till 9,5 procent nästa år. Sysselsättningstillväxten sker främst inom den offentliga sektorn. Lönerna beräknas nästa år stiga med 3,5 procent. Konsumenternas förtroende för ekonomin har hållits relativt stabila sedan vårens bedömning (se *figur 1*). Hushållens disponibla inkomster beräknas stiga med cirka 3 procent under innevarande år och efterfrågan på såväl bostäder som bilar har tilltagit. Bostadslånens volym växer nu förhållandevis snabbt, vilket betyder att ränteläget framöver kommer att bli avgörande för hushållens ekonomiska situation. In för nästa år bidrar löneökningar, skattelättnader och lägre inflation till att köpkraften stärks och den privata konsumtionen beräknas växa snabbare än i år. Företagens investeringsbenägenhet är emellertid fortsättningsvis låg.

Statens finansiella överskott väntas sjunka till följd av en svag utveckling av skatteinkomsterna i kombination med stigande utgifter, överskottet beräknas nästa år stanna

under 1 procent. Den offentliga sektorns överskott sjunker i år till 3,6 procent av BNP från att ha varit nästan 5 procent ifjol.

Även **den svenska ekonomin** genomgick under fjolåret en period av avmattning, men är sedan årsskiftet åter på väg uppåt. Exporten har haft en stark utveckling under innevarande år och väntas ta ytterligare fart med dragkraft från den internationella ekonomin under nästa år. Hushållens konsumtion förväntas öka som ett resultat av en expansiv finanspolitik och förbättrade allmänna utsikter (se *figur 1*). Även utbyggnaden av den så kallade tredje generationens mobiltelefonnät förväntas stärka den ekonomiska tillväxten i Sverige. Tillväxten i totalproduktionen beräknas dock stanna på runt 1,6 procent i år och stiga till runt 2,5 procent nästa år, helt i linje med utvecklingen i omvärlden.

Nedgången i den svenska ekonomin under fjolåret fick inget större genomslag på arbetsmarkanden, bland annat tack vare en ökad sysselsättning inom den offentliga sektorn. Sysselsättningsläget kan dock nu med en viss eftersläpning komma att försämrans under hösten, om än i begränsad utsträckning. Den öppna arbetslöshetsgraden väntas stanna under 5 procent även under slutet av året. Redan nästa år förväntas sysselsättningsläget åter förbättras. Löneglidningarna har minskat och löneökningarna stannar runt 4 procent i år och nästa år. Ett allmänt problem på den svenska arbetsmarkanden utgör långtidssjukskrivningarna och andelen förtidspensionerade som ökar. Inflationen har avtagit som ett resultat av lägre resursutnyttjande och stärkt valuta, varför Riksbankens mål om 2 procents inflationstakt kan komma att nås redan i slutet av detta år.

Den svenska kronan har under sensommaren och hösten stärkts gentemot euron och har närmat sig nivån 9 kronor för en euro. Ett eventuellt ja till den ekonomiska och monetära unionen EMU i en folkomröstning som kan komma att genomföras redan nästa år förväntas stärka kronan ytterligare vilket är positivt ur den åländska resandenäringens och den åländska exportsektorns perspektiv. Ett ja till EMU skulle också innebära att den långa räntan närmar sig räntenivån i euroområdet.

Överskotten i de offentliga finanserna beräknas krympa under de närmaste åren och ligga runt 1,5 procent i år och nästa år. Detta som ett resultat av den expansiva finanspolitiken med skattesänkningar i kombination med ökade utgifter. Det betyder att det offentliga finansiella sparandet kommer att ligga under den långsiktiga målnivån om 2 procent i genomsnitt.

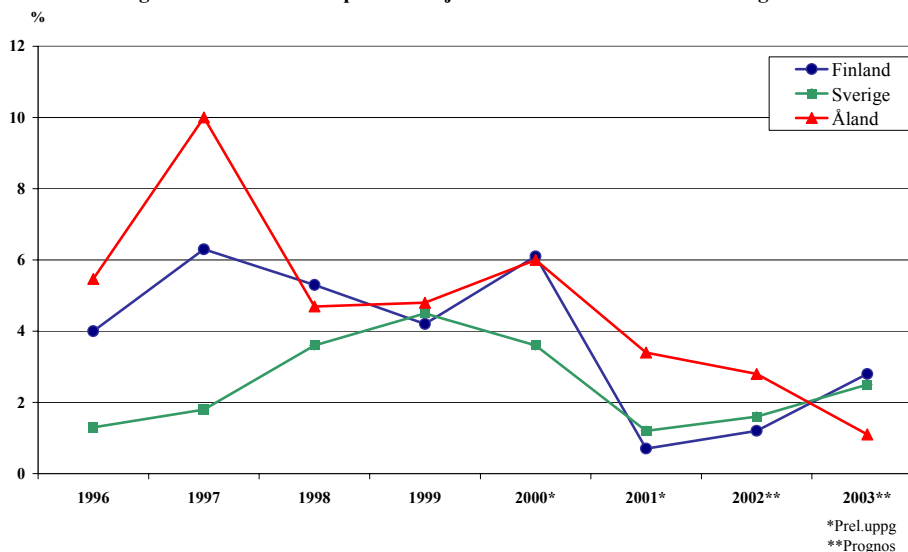
3. Den åländska ekonomin

3.1. Allmän översikt

Den åländska ekonomin har vuxit stadigt de senaste sex åren. ÅSUBs preliminära beräkningar av **Ålands BNP** visar en tillväxt på hela 6 procent för år 2000 och 3,4 procent för år 2001. I år beräknas tillväxten i totalproduktionen stanna på 2,8 procent för att sjunka till drygt 1 procent nästa år (*figur 4*). Den internationella konjunkturavmattningen har således haft endast en begränsad effekt på den åländska ekonomin som präglas av tjänstenäringarna. Den offentliga sektorns andel av ekonomin har vuxit under de senare åren.

Också i årets bedömning har utvecklingen inom färjesjöfarten utgjort den stora osäkerhetsfaktorn gällande den åländska ekonomins framtid. Förutsättningarna för passagerarsjöfart under finsk och åländsk flagg kringkärs av kostnadsläget i de närmaste konkurrentländerna. Trots att passagerarfartygen under finländsk flagg sedan årsskiftet erhåller ett stöd motsvarande 97 procent av den förskottsinnehållning som verkställs på sjöarbetsinkomst som förtjänats ombord på fartygen, är driftskostnaderna märkbart högre än i grannländerna. Bedömningen utgår ifrån att personalkostnaderna inom sjöfartssektorn sjunker som ett resultat av regeringens stödåtgärder, men detta vägs i totalproduktionen i viss mån upp av att driftsöverskottet växer på kort sikt. Redan nästa år beräknas de generösare införselreglerna inverka negativt på rederiernas resultat. Den största förändringen vad gäller dessa frågor kommer dock att ske först år 2004. Från år 2004 beräknas därtill Estland kunna bli medlem av EU, vilket får betydande konsekvenser inom rederinäringarna. Utvecklingen inom sjöfartssektorn behandlas närmare i avsnitt 3.3 nedan.

Figur 4: BNP-tillväxten på Åland i jämförelse med Finland och Sverige

ÅSUB har nu för femte året i rad sammanställt en **konjunkturbarometer** som baseras på ett urval åländska företag, med en viss tonvikt på de större företagen. Urvalsföretagens anställda står för 71 procent av sysselsättningen inom det privata näringslivet. Av 191 företag i urvalet besvarade 181 stycken eller 95 procent höstens enkät. De svarande företagens andel av urvalsföretagens totala sysselsättning uppgick till hela 98 procent.

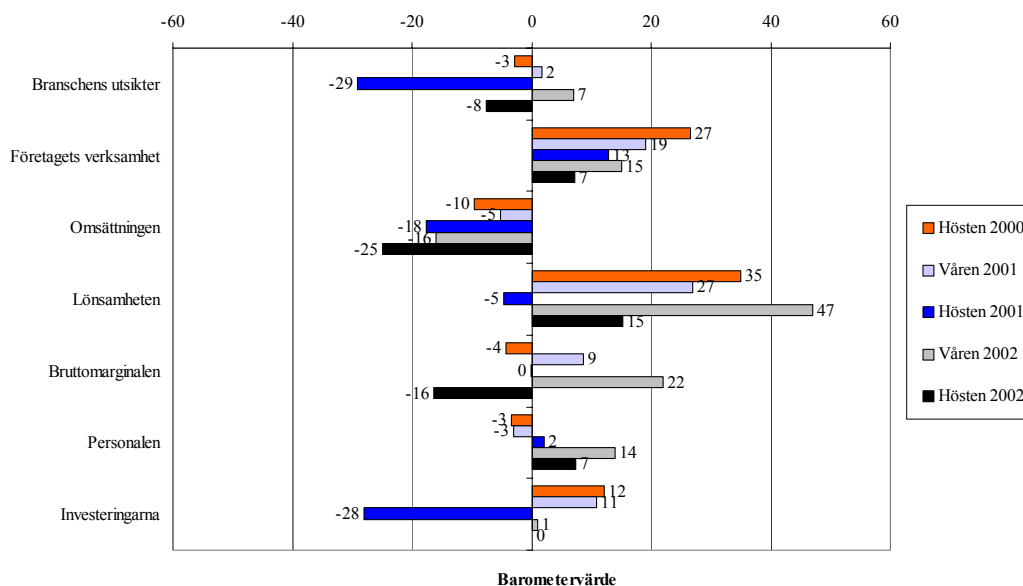
Utformningen av höstens konjunkturenkät har justerats en aning. Den största förändringen är att vi efterfrågat situationen *för tolv månader sedan och om 12 månader framåt*, medan vi tidigare bad de svarande bedöma situationen *under den senaste 12-månaders perioden* samt *under den kommande 12-månaders perioden*. Detta är en förändring som ligger i linje med vad som gjorts av andra institut med liknande undersökningar (t ex Konjunkturinstitutet i Sverige). Motivet är bland annat att jämförelser med andra, mera kvantitativa data, underlättas då bedömningen görs för en viss tidpunkt.

Enkätens resultat presenteras enligt en skala från -100 till +100. Om en variabel fått resultatet +100 innebär det att samtliga företag som besvarat frågan har en positiv syn på den del av konjunkturutvecklingen som frågeställningen gäller. De negativa svaren dras från de positiva, och räkneoperationen resulterar i de netttotal som slutligen redovisas.

Svaren är viktade i två steg, dels enligt företagets och dels enligt branschens andel av den totala sysselsättningen inom branschen respektive inom hela ekonomin. Med andra ord får de stora företagens svar en större vikt i beräkningen och påverkar därmed det totala utfallet mer än de mindre företagens svar. De enskilda företagens svar kan dock få maximalt så stor vikt som den aktuella branschens andel av sysselsättning inom hela privata näringslivet. Samtliga branscher har minst fyra svarande.

Enligt den allmänna konjunkturbild som avspeglas i konjunkturbarometern har företagens framtidsutsikter vad gäller den egna branschen blivit negativa, medan utsikterna för det egna företagets verksamhet fortsättningsvis är svagt positiva. Förväntningarna på omsättningsutvecklingen är fortsättningsvis negativa och bruttomarginalerna väntas krympa. Företagen ser inte heller lika positivt på lönsamhetsutvecklingen som i våras. De planerar att nyanställa personal under året, men några större investeringar planeras inte under de tolv närmaste månaderna (se *figur 5*).

Figur 5. Förväntningarna - hela privata näringslivet

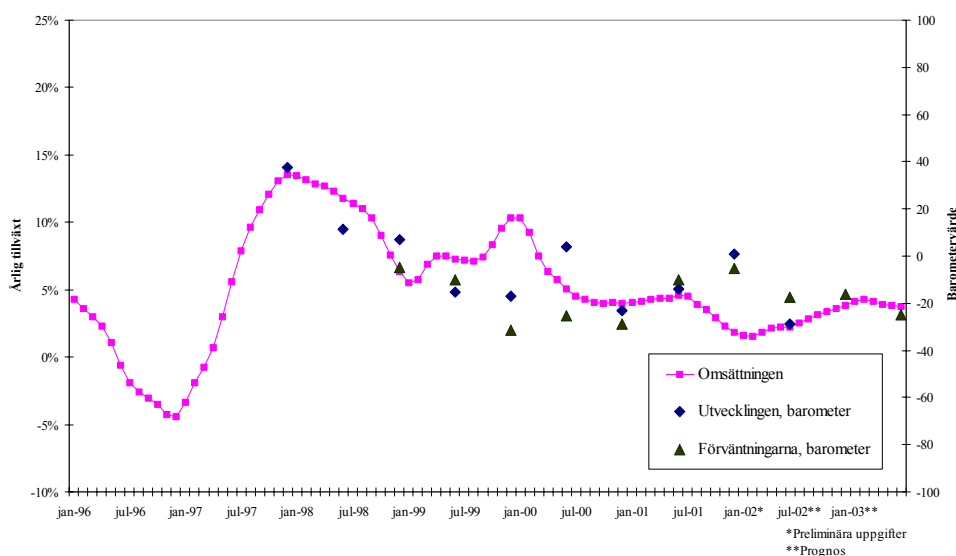
Det område som den största andelen företag uppgett att de kommer att satsa på i första hand på lite längre sikt är rationalisering av verksamheten följt av investeringar i maskiner och inventarier samt utveckling av marknadsföringen. Det område som verkar ha ökat i betydelse jämfört med de senaste mätperioderna är produktutveckling, medan en mindre andel företag uppgett att de i första hand kommer att satsa på förbättrade inköpsfunktioner, ökad automatisering och personalutbildning.

Den hårda konkurrensen upplevs fortsättningsvis som det största hindret för utvecklingen av det egna företaget. Svartalernativet ”bristen på kompetent personal” har klart ökat i betydelse denna höst och kommer på andra plats vad gäller andelen företag som gett detta svartalernativ. Dessutom har andelen företag som uppgett ”för liten efterfrågan på produkterna/tjänsterna” och ”lönenivån/övriga produktionskostnader” ökat, medan till exempel andelen företagare som svarat ”lönebikostnader” och ”skattegränsen” har minskat.

En analys av omsättnings- och lönekostnadsutvecklingen inom näringslivet på basen av de mervärdesskatteskyldiga **företagens månadsrapporter till skattemyndigheten** kompletterar den bild av utvecklingen som barometerdata ger. ÅSUB har från år 2000 tillgång till den här informationskällan som beskriver den verkliga utvecklingen inom den åländska ekonomin med bara några få månaders eftersläpning. I denna rapport hade ÅSUB tillgång till omsättningsuppgifterna fram till och med juni och löneuppgifterna till och med juli. Uppgifterna för år 2002 är preliminära, vilket i synnerhet gäller uppgifterna för de tre senaste månaderna. För en mer detaljerad redovisning av omsättnings- och lönedata för enskilda branscher, se *bilagan* i slutet av denna rapport.

I figur 6 nedan kombineras företagens årliga tillväxttakt enligt mervärdesskatteregistret¹ med företagens svar i konjunkturbarometern både med avseende på **omsättningens utveckling** jämfört med situationen för ett år sedan samt företagens förväntningar om situationen om ett år. Sedan januari 2001 ligger företagens uppfattning om utvecklingen av omsättningen relativt nära den verkliga enligt omsättningssiffrorna och deras förväntningar enligt konjunkturbarometern överensstämmer i stort med tidseriens trendframskridning. Detta stöder användningen av konjunkturbarometern som instrument för bedömningen av den åländska ekonomin. Ett undantag är dock företagens uppfattning om omsättningsutvecklingen i januari 2002, om vilken företagens förväntningar och uppfattning var väl optimistiska.

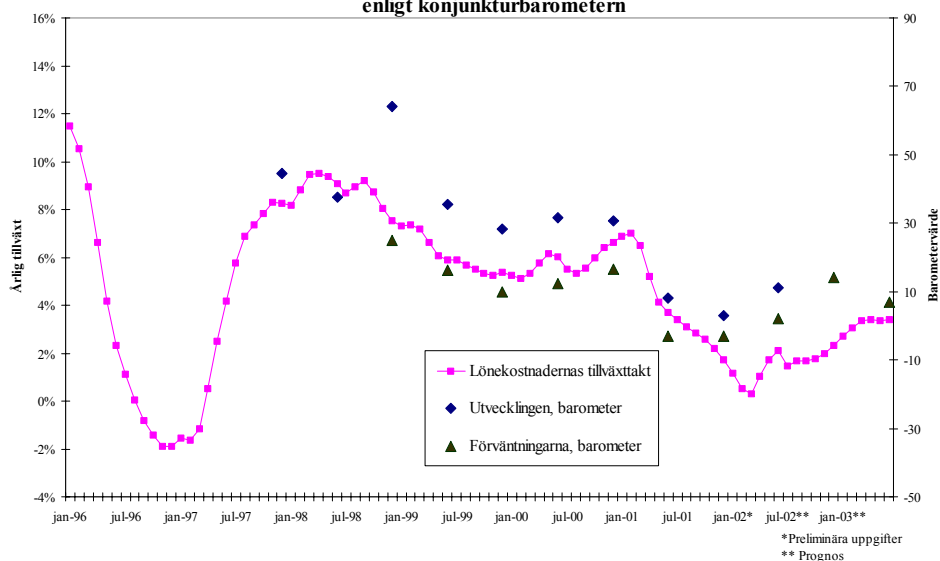
Figur 6. Omsättningens utveckling enligt momsregistret och konjunkturbarometern

Företagens uppfattning om utvecklingen av personalstyrkan i företagen enligt konjunkturbarometern överensstämmer i stort med utvecklingen av **lönekostnadernas** årliga tillväxttakt enligt mervärdesskatteregistret (se figur 7). Till exempel nedgången i lönekostnadernas tillväxttakt som började år 2001 syns i företagens svar, men den verkliga nedgången verkar ha blivit större än vad företagen trodde. Företagens förväntningar på nyanställningar ser svagt positiva ut, men en liten nedåtjustering kan skönjas i höstens förväntningar jämfört med vårens.

¹ De faktiska uppgifterna har säsongrensats och därefter har den procentuella tillväxttaktan beräknats från motsvarande månad föregående år.

Figur 7. Lönekostnadernas utveckling enligt momsregistret och personalstyrkans enligt konjunkturbarometern

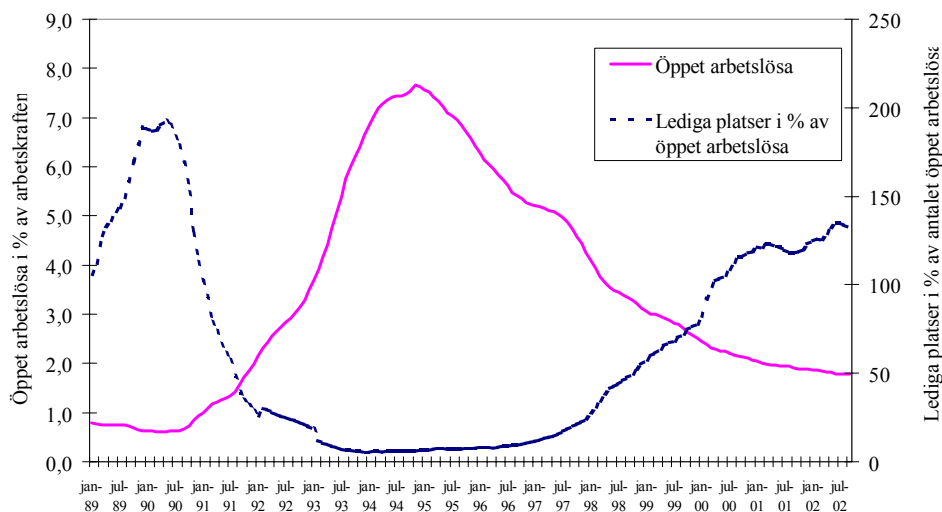

Ser man på utvecklingen av omsättnings- och lönevolymerna i det åländska privata näringslivet under en längre period, så kan man konstatera att omsättningen och lönekostnaderna (i löpande priser) i stort utvecklats i samma takt. Från att ha legat på indexnivån 100 år 1995, då mätperioden startade, låg både omsättnings- och lönevolymerna vid 140-nivån våren 2002 (en ökning om 40 procent).

Beträffande omsättningens och lönekostnadernas årliga tillväxttakt, kan man konstatera att tillväxttakten för omsättningen under 2001 ökade med 3,5 procent och lönekostnaderna med 4,2 procent. I början av år 2002 var både omsättningens och lönekostnadernas årliga tillväxttakt bara någon procent enligt de preliminära uppgifterna.

Arbetslösheten har sjunkit kontinuerligt sedan år 1995. Den totala arbetslöshetsgraden sjönk ifjol till 2,2 procent och den öppna arbetslösheten till 1,9 procent. För år 2000 var motsvarande årsmedeltal 2,7 respektive 2,0 procent. Även ungdomsarbetslösheten har sjunkit från 3,5 procent år 2000 till 2,9 procent ifjol. Sysselsättningssituationen på Åland verkar enligt den senaste månadsstatistiken dock nu befinna sig i ett brytningsskede. Antalet arbetslösa ökar och de lediga platserna har blivit färre jämfört med samma tidpunkt ifjol (*figur 8*). Utvecklingen på arbetsmarknaden de närmaste månaderna kommer att ge svar på om de sviktande siffrorna endast är av tillfällig karaktär eller inledningen på en ny trend. Läget på arbetsmarknaden måste dock tillsvidare betraktas som mycket gott. Den totala arbetslöshetsgraden i september i år var 1,9 procent och den öppna arbetslöshetsgraden endast 1,6 procent. För de senaste 12 månaderna har den totala arbetslöshetsgraden i genomsnitt varit 2,1 procent och den öppna arbetslösheten 1,8 procent.

Figur 8: Trender i öppen arbetslöshet och lediga platser

Flyttningsrörelsen för Åland har starka samband med läget på arbetsmarknaden. En bromsande faktor för inflyttningen under senare delen av 1990-talet utgjorde bostadsproduktionen som var anmärkningsvärt låg då. Nettoinflyttningen har dock ökat markant de senaste åren och uppgick till 175 personer ifjol. Enligt de preliminära befolkningsrörelsesiffrorna för årets nio första månader uppgick nettoinflyttningen till 213 personer. Under ett enda år den senaste 20-årsperioden har nettoinflyttningen överstigit 200 personer, under högkonjunkturåret 1990 då nettoinflyttningen var 210 personer. ÅSUBs reviderade prognos för i år visar på en total nettoinflyttning upp emot 300 personer, vilket i det närmaste innebär en fördubbling jämfört med ifjol. Av tradition är flyttningsrörelsen störst andra kvartalet varje år. Inför år 2003 förväntas inflyttningen åter sjunka som ett resultat av den ökade osäkerheten inom den åländska ekonomin. Den tilltagande inflyttningen har varit möjlig genom att antalet färdigställda bostäder ökat under de senaste åren. De beviljade byggloven ökade med 23 procent år 2001 och gällde ifjol cirka 270 bostäder. De färdigställda bostädernas antal ökade med ca 23 procent till drygt 160 stycken år 2001.

Under år 2001 startades 158 **nya företag** på Åland, vilket var ungefär lika många som år 2000 (167). Samtidigt avslutade 113 företag sin verksamhet under 2001 (119 stycken år 2000). Det första kvartalet i år startade enligt preliminära uppgifter 63 nya företag på Åland. Antalet konkursärenden som inleddes vid Ålands tingsrätt uppgick till 8 ifjol. Under de nio första månaderna i år hade sammantaget 4 företag begärts i konkurs.

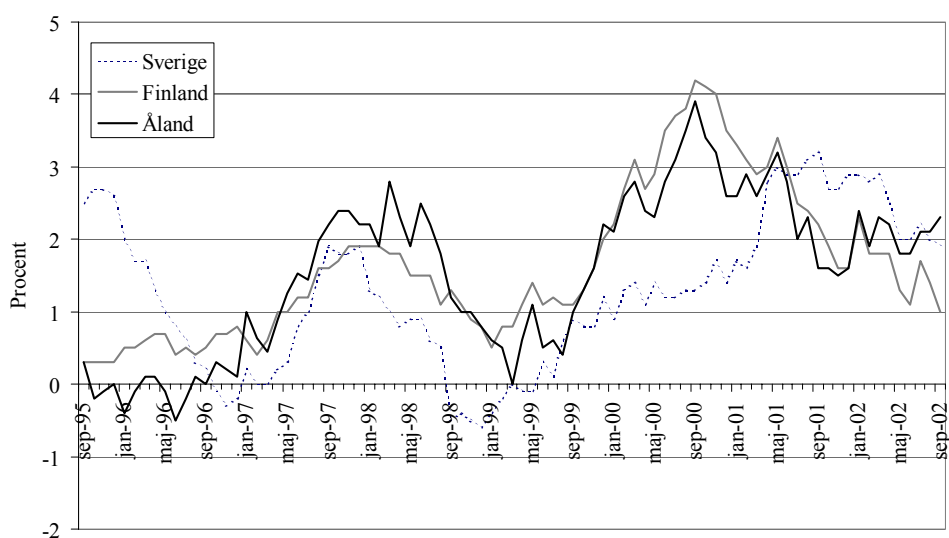
Fraktmängderna till och från Åland (mätt i ton) fungerar som en indikator på den åländska externa varuhandeln. Fraktmängderna från Åland har de senaste fyra åren uppvisat en relativt stadig tillväxt, medan frakterna till Åland visat en sjunkande tendens under de senaste två åren. Under de första sju månaderna 2002 minskade frakterna till Åland med drygt 4 procent medan frakterna härifrån ökade med över 30 procent jämfört med samma period ifjol. Frakterna hit är dock volymmässigt betydligt större. ÅSUB utarbetar för närvarande inom ramen för ett utvecklingsprojekt mera tillförlitliga indikatorer på det egentliga värdet av

varuhandeln till och från Åland. Enligt statistik från Mariehamns distriktstullkammare har värdet på nettoimporten för den utrikes varuhandel som sker via dem minskat med 2,7 procent, handelsbalansen hade således stärkts en aning för dessa handelsströmmar.

Marknadsräntorna har sjunkit sedan vårens bedömning. Den för bolån vanliga referensräntan tolv månaders euribor har sjunkit från ca 3,9 procent i genomsnitt i april till 3,2 procent i september. Enligt de senaste dagsnoteringarna under de sista dagarna i oktober rör sig tolv månadersräntan runt 3,1 procent. De viktigaste centralbanksräntorna har dock som tidigare nämnts inte förändrats under året. Den europeiska centralbankens, ECBs styrränta har sedan november ifjol varit 3,25 procent och styrräntan för den amerikanska centralbanken har legat på 1,75 procent sedan december förra året. Den nuvarande räntenivån föregicks av en rad räntesänkningar under fjolåret.

Den **åländska inflationstakten** har sjunkit under det senaste året. Den genomsnittliga inflationen stannade år 2001 på 2,3 procent efter att ha varit 2,9 procent år 2000. Den senaste tolv månadersperioden (september 2001- september 2002) har priserna stigit med i genomsnitt 2,3 procent. Inom grupperna kläder och skodon har priserna sjunkit under den senaste tolv månadersperioden, medan priserna ökat snabbast inom grupperna hälsovård samt restauranger och hotell. Huruvida inflationstakten kommer att stanna under 2-procentsnivån för år 2002 som helhet hänger nu mycket på utvecklingen av oljepriset, den turbulenta råoljemarkanden utgör i dagsläget den största inflationsrisken. Även löneutvecklingen under kommande avtalsperiod kan komma att utgöra en inflationsrisk.

Figur 9: Inflationstakten

3.2. Den offentliga ekonomin

Landskapets budget finansieras till stor del genom en avräkningsinkomst om 0,45 procent av statens inkomster exklusive upplåning. Utvecklingen av den finska ekonomin under senaste högkonjunktur avspeglades tydligt i landskapets inkomster. År 1998 uppgick det slutliga avräkningsbeloppet till ca 146,3 miljoner euro (870 mmk). För år 1999 steg summan till ca 161,3 miljoner euro (959 mmk), medan det stadfästa avräkningsbeloppet för år 2000 uppgick till nästan 170 miljoner euro (drygt 1.010 mmk). En delförklaring till den snabba ökningen utgjorde effekterna av utförsäljningen av statliga aktier. År 2001 bröts trenden, avräkningsbeloppet för ifjol stannade på 159,4 miljoner euro och för i år uppgår avräkningen tillsvidare till knappt 163 miljoner euro. Avmattningen inom ekonomin samt de ökade avdragen och justerade skatteskalorna dämpar utvecklingen av statens inkomster. Förskottet för år 2003 har fastställts till 159,9 miljoner euro. Det ter sig som om nivån för det åländska avräkningsbeloppet efter expansionsåren nu planat ut på en relativt stabil nivå, såvida sysselsättningen eller den ekonomiska aktiviteten i Finland inte avtar.

Den så kallade skattegottgörelsen, det vill säga den del av landskapets direkta skatter som överstiger 0,5 procent av de influtna direkta skatterna i Finland, uppgick för år 1999 till 9,0 miljoner euro, men sjönk till 6,75 miljoner euro för år 2000. Summan steg för år 2001 åter till cirka 10 miljoner euro, men beräknas under de närmaste åren sjunka igen. För skattegottgörelsens del är systematiken den att den gottgörelse som erläggs år 2003 baseras på 2001-års skatteintäkter, eftersläpningen är således två år.

Utsikterna för **den kommunala ekonomin** inger bekymmer. Nettoutgifterna för driften har stigit med mellan 9 och 10 procent enligt de senaste boksluten. Närmare 70 procent av nettoutgifterna består av personalkostnader. Även investeringsbehovet är fortsättningsvis stort, och då kanske framför allt inom skolektorn och socialvården. Kommunernas inkomster har inte stigit i samma takt som utgifterna. Särskilt intäkterna från samfundsbeskattningen sviktar. De samfundsskatter som de åländska företagen betalat har sjunkit, men framför allt har kommungruppens andel av samfundsskatterna minskat till förmån för den andel som tillfaller staten. Ännu år 1997 utgjorde kommunernas andel av samfundsskatterna 44,8 procent, för år 2003 föreslås andelen sjunka till 19,75 procent. I år har andelen varit 24,09 procent för de åländska kommunerna. Även de ökade avdragen i förvärvsinkomstbeskattningen har undergrävt den beskattningsbara inkomsten för kommunsektorn. Flera åländska kommuner kan komma att behöva höja sina skattesatser under de närmaste åren för att klara finansieringen. Osäkerhetsfaktorerna är många när det gäller den framtida inkomstutvecklingen. Bland annat de strukturella förändringar som sker inom sjöfartssektorn får betydande återverkningar även på den kommunala ekonomin.

3.3. Läget inom det privata näringslivet

Framtidsutsikterna inom **primärnäringsarna** ser dystra ut enligt konjunkturenkätens resultat. På lite längre sikt uppgav fortsättningsvis den största andelen företag att de kommer att satsa på rationalisering av verksamheten följt av investeringar i maskiner och inventarier. Den hårda konkurrensen följt av osäkerheten upplevs som de största hindren för utvecklingen av företagen. Primärnäringsarnas uppgifter är emellertid inte representativa för branschen som helhet då merparten av jord- och skogsbruket utövas av enskilda personer som inte ingår i enkätens urval. Huvuddelen av barometerundersökningens företag inom primärnäringsarna är fiskodlingar.

Primärnäringsarnas årliga omsättningstillväxt enligt mervärdesskatteregistret har sedan sommaren 2001 legat på ca 5-procentsnivån, medan lönekostnadernas årliga tillväxttakt varit snabbare – drygt 10 procent sedan januari 2002. Inte heller i mervärdesskatteregistret ingår jordbruksutövarna. Ser man på omsättningens och lönekostnadernas utvecklingstakt i löpande priser på längre sikt, så låg de båda sommaren 2002 ungefär på samma nivå som de gjorde i början av år 1995, då mätperioden började (se diagrammet ”Primärnäringsarna” i bilagan). Eftersom inflationen inte är beaktad betyder det att både omsättnings- och lönevolymerna inom branschen i verkligheten har sjunkit.

För **fiskodlingens** del kan konstateras att nya sjukdomsfall och ökad dödlighet inte har noterats trots extremt varmt havsvatten under sommaren. Tillväxten hos regnbågslaxen försämrades dock på grund av värmen, vilket förväntas leda till en 30 procent mindre fiskmängd i höst. Priset på den odlade regnbågslaxen har förbättrats något sedan våren till ca 3,00 – 3,20 euro, ingen större höjning av priserna väntas i höst. Prisbildningen är dock osäker. I normala fall sänks priserna något då slaktperioden börjar.

Läget inom **fiskerinäringen** ser dystert ut. Minskade kvoter, laxfiskeförbud och problem med sälrar är fortfarande begränsande faktorer för det åländska fisket. Dessutom har lågkonjunkturen och larmrapporter om miljögifter i fisk minskat framtidstron och investeringsviljan inom näringen.

Till följd av internationella nedskärningar inom *strömmingsfisket* inför år 2002 minskade den finländska strömmingskvoten i Bottniska, vilket betyder att även fisket på Åland måste minskas. För att trygga tillgången på strömming beslöt jord- och skogsbruksministeriet att begränsa trålfisket från och med den 11 oktober till slutet av november. Situationen kommer att förvärras ytterligare genom att den finländska strömmingskvoten för år 2003 förmodas bli lägre än årets.

Det åländska *laxfisket* ser ut att bli ännu något sämre än senaste år trots ökat antal fiskedagar. Det dåliga resultatet beror bland annat på den ovanligt varma försommaren som gjorde att laxen rörde sig längre ut från kusten utanför det område där fisket var tillåtet. En annan starkt

bidragande orsak till det dåliga resultatet är skador orsakade av säl. Finlands laxkvot för år 2003 förväntas öka med ca 10 procent, varför även den åländska laxkvoten sannolikt kommer att öka.

Inför år 2002 minskade även den finländska *torskqvoten*. Torskfisket har under de senaste åren sysselsatt tre åländska fiskebåtar, en större trålbåt och två mindre garnbåtar. För att trygga förutsättningarna för det småskaliga torskfisket delades den finländska kvoten upp i en för mindre garnbåtar och en för trålarna. Kvoten för de små båtarna torde räcka till för ett fiske hela året, medan trålarna kan drabbas av restriktioner senare i höst. Torskfisket torde kunna fortgå i ungefär samma omfattning under år 2003.

Det småskaliga *kust- och skärgårdsfisket av fjällfiskarter* har varit mycket varierande under året. Tillgången på gös under vintern och våren var sämre än under senaste år men har förbättrats under hösten. Den förbättrade tillgången främst på fastlandet medförde dock att priset på gös nu har gått ned. Abborrfångsterna har varit goda och förekomsten av stor abborre förväntas vara god även under nästa år. Sikfisket har tidvis varit gott, men den varma sensommaren gjorde att fångsterna försämrades. Prissättningen på sik har varit god. Prisbilden påverkas även här av tillgången i övriga Finland.

För **jordbruksbranschen** verkar fjolårets nedgång med vikande priser inom flera sektorer vara på väg att vända och priserna stiger något. Insatsvarukostnaderna stiger dock fortsättningsvis, vilket hämmar lönsamhetsutvecklingen.

En viktig fråga för jordbruket på Åland är förhandlingarna om ett nytt stödprogram för södra Finland, då det nuvarande programmet gäller till och med år 2003. Under hösten inleds diskussionerna mellan Finland och kommissionen om en fortsättning på stödprogrammet, som anses vara en förutsättning för i princip all husdjursproduktion i södra Finland. Slutresultatet av förhandlingarna och det färdiga stödprogrammet kommer knappast att bli klart förrän efter nästa sommar.

Det åländska mejeriet rapporterar att invägningsvolymerna av mjölk fram till och med augusti stigit med drygt en procent, vilket tyder på att näringen klarar omstruktureringen bra än så länge. Mejeriet har igen låtit göra en undersökning bland sina leverantörer och resultatet är ungefär detsamma som framkommit tidigare - många producenter planerar att sluta, men de som blir kvar investerar och strukturutvecklar. Kvotssystemet verkar dock fortfarande vara en broms, trots att insatser gjorts för att främja rörligheten av fria mjölkkvoter. Den för det åländska mejeriet viktigaste produktgruppen, ost, har visat något stigande siffror gällande volymer och priser. Utfallet av marknadskanalen till Sverige har varit positivt, där har man kunnat avsätta större volymer av produkter med högre vinstmarginaler.

Den slaktade nötköttvolymen verkar i stort sett bibehållas trots att antalet slaktade djur minskar. Orsaken är att effektiviteten i produktionen stigit på grund av att djuren är större och

av högre kvalitet. På Åland har både konsumtionen och priset varit relativt stabilt, medan kostnaderna för riskmaterialhanteringen på grund av BSE fortfarande är betungande och påverkar lönsamheten i branschen. Slakten av griskött på Åland är fortfarande på en väldigt låg nivå. Huvuddelen av grisproduktionen är koncentrerad till smågrisuppfödning. Den delen av näringen kommer förmodligen också att få känna av de fallande köttpriserna något, men då det i princip varit brist på smågrisar i Finland blir priset knappt procentuellt lika stort. Efterfrågan av fårkött är fortfarande hög och det åländska slakteriet kan sålunda fortsättningsvis hålla en relativt hög prisnivå. Konsumtionen av fjäderfäkött är fortfarande hög. Prisbildningen för köttet är mycket stabil, men den åländska produktionen hämmas fortfarande av att volymerna är för små i förhållande till slaktkapacitet och kostnader.

För spannmålsodlingen verkar året skördemässigt vara normalt eller riktigt bra trots torkan. Det torra vädret innebar att odlarna sparat kostnader i fråga om torkning av säden. Rågödlingen verkar ha varit särskilt framgångsrik detta år. Prismässigt verkar dock höstens spannmålshandel inte bli speciellt positiv. Den sista sänkningen av interventionspriset som bestämdes i Agenda 2000 har påverkat marknaden i kombination med ökad import från öststaterna.

Chipspotatisodlingen verkar gå mot ett riktigt bra år. De tidiga skörderapporterna visar att odlingarna klarat torkan väl och skördenivån blir hög. Förädlingsindustrin efterfrågar fortsättningsvis stora volymer råvara och det verkar som om marknaden hämtade sig från akrylamidlarmet i våras relativt snabbt. Förädlingsföretaget hoppas att årets relativt goda skörd och det nya priskontraktet som gäller från och med nästa år skall leda till att det tecknas kontrakt för större arealer nästa år. Från år 2000 till år 2002 har chipspotatisarealen nämligen minskat med drygt 8 procent.

Grönsaksodlingarna har klarat sommarens torra bra tack vare de välutbyggda bevattningsanläggningarna. Sommarens fina väder har dock gjort att alla odlingar i Finland i princip har blivit skördeklara samtidigt, vilket har lett till att överutbud vissa perioder med lägre priser som följd. Neringen konstaterar också att den finska handeln och konsumenterna har allt lättare att acceptera importerade och i synnerhet svenska produkter, vilket leder till att konkurrensen ytterligare hårdnar. Kvalitets- och volymmässigt är näringen nöjd med skörden, men konstaterar att både kraven på produkterna och marginalerna i handeln minskar.

Odlingssäsongen verkar ha varit exceptionellt bra för hemäppelodlingarna, vilket inneburit att tillgången på lokalt producerad frukt har varit mycket god. Detta har gjort att priserna varit betydligt lägre i år jämfört med tidigare år. Neringen tror dock att situationen skall stabiliseras något inför vinterfruktssäsongen.

Inom det konjunktur känsliga **skogsbruket** kan en svag ljusning skönjas jämfört med situationen i början av året. Det finns tecken på att exporten på sågad vara till Europa har ljusnat. Dessutom är byggmarknaden fortsättningsvis livlig på Åland och avsättningen är god.

Priset på massan steg under sommaren, vilket dock inte återspeglade sig på råvarupriserna. Råvarupriserna är fortsättningsvis låga ur skogsägarnas synvinkel, vilket lett till låga avverkningsvolymerna. De hårda stormarna i vintras medförde dock att skogsägarna många gånger tvingades avverka mer än planerat. Eventuellt kommer priserna att höjas med någon procent i höst, vilket kan leda till större avverkningsvolymerna.

Miljöcertifieringsprocessens slutrevision väntas bli klar i oktober i år, vilket skulle kunna leda till att det finska skogscertifieringssystemet (FFCS) för Ålands del börjar gälla kort därefter. Huvudändamålet med certifieringen är att trygga avsättningen för de åländska skogsprodukterna. Fler köpare utanför Åland efterfrågar nämligen miljöcertifikatet och certifikatets betydelse kommer troligtvis att öka i framtiden.

Förväntningarna inom **livsmedelsindustrin** ser enligt höstens konjunkturbarometer ljusa ut och omsättningen liksom lönsamheten förväntas öka, medan bruttomarginalerna fortsättningsvis förväntas krympa. Nyanställningar och investeringar planeras under året. De kommande åren uppgav den största andelen av företagen att de satsar på utveckling av marknadsföringen följt av rationalisering av verksamheten. Den hårda konkurrensen upplevs liksom tidigare utgöra det största hindret för utvecklingen av det egna företaget. Därtill uppgav en betydande del av företagen att efterfrågan på produkterna är för liten.

Enligt mervärdesskatteregistret har omsättningen inom livsmedelsindustrin sedan sommaren 2001 legat på en årlig tillväxttakt på 10 procent, medan lönekostnadernas tillväxttakt varit ännu snabbare (12 procent våren 2002). Om man ser på omsättnings- och lönekostnadsutvecklingen sedan år 1995 har de i stort utvecklats i samma takt och låg runt 140-indexnivån sommaren 2002 (se diagrammet "*Livsmedelsindustri*" i bilagan).

Inom **den övriga industrin** ser förväntningarna på det egna företagens verksamhet fortsättningsvis ljusa ut, medan branschens utsikter är mer neutrala. Omsättningen förväntas öka och lönsamheten förväntas fortsättningsvis vara god, medan bruttomarginalerna väntas krympa. De lägre bruttomarginalerna kan delvis förklaras med att företagen planerar att nyanställa och investera det närmaste året. Den största andelen av företagen inom övrig industri uppgav att också de på lite längre sikt kommer att satsa på investeringar i maskiner och inventarier följt av produktutveckling, utveckling av marknadsföringen samt rationalisering av verksamheten. Skattegränsen och bristen på kompetent personal upplevs som de största hindren för utvecklingen av företagen.

Den årliga tillväxten i omsättningen rörde sig de sex första månaderna år 2002 runt 10-procentnivån, medan lönekostnadernas årliga ökningstakt sedan början av januari 2002 varit ca 6 procent. Om man jämför utvecklingen av omsättningen och lönekostnaderna på lite längre sikt, så har omsättningen sedan år 1995 ökat med 60 procent jämfört med lönekostnaderna som ökat med 40 procent (se diagram "*Övrig industri*" i bilagan).

Inom den heterogena branschen **vatten- och elförsörjning** är förväntningarna i stort oförändrade. Största förändringen jämfört med tidigare perioders resultat är att de negativa förväntningarna på utvecklingen av omsättningen istället blivit neutrala. Eventuellt kan antalet anställda öka något under det kommande året, medan några större investeringar inte planeras. På lite längre sikt uppgav dock företagen att de har planer på att investera i maskiner och inventarier samt att rationalisera verksamheten.

Den genomsnittliga årliga tillväxten i omsättningen har legat på 7 procent under hela den period som ÅSUBs register omfattar, medan lönekostnadernas årliga tillväxttakt var som högst (+9 procent) vintern 2001-2002. Jämfört med situationen år 1995 har omsättningen i snitt ökat snabbare än lönekostnaderna inom branschen (se diagrammet "*Vatten och el*" i bilagan).

För **byggsektorn** ser utsikterna relativt positiva ut, trots fortsättningsvis negativa förväntningar på omsättningen. Förväntningarna på lönsamheten har blivit svagt positiva och nyanställningar planeras. Investeringsviljan har förbättrats jämfört med vårens resultat, men den är fortfarande låg. På lite längre sikt uppgav också den största andelen av byggföretagen att de kommer att expandera genom att utöka arbetskraften. Den största andelen av företagen uppgav byråkratin följt av bristen på kompetent personal som de största hindren för utvecklingen av företaget.

Sedan början av år 1997 har omsättnings- men även lönekostnadsutvecklingen varit mycket snabb inom byggsektorn – fram till sommaren 2002 har omsättningen ökat med drygt 120 procent och lönekostnaderna med drygt 100 procent (se diagrammet "*Byggnadsverksamhet*" i bilagan). Snabbast var omsättningsens årliga tillväxttakt i början av år 2000 då den i snitt var drygt 30 procent, för att sedan blir långsammare. Under i princip andra halvåret 2001 var omsättningsutvecklingen negativ, för att sedan bli positiv igen i början av år 2002. Lönevolymernas tillväxttakt har i stort följt omsättningsens, men svängningarna har varit mindre.

Förväntningarna inom **handelsbranschen** ser försiktigt positiva ut igen efter att ha varit negativa sedan hösten 2001. Förväntningarna på lönsamheten är positiva och förväntningarna på omsättningen och bruttomarginalerna är neutrala. Några nyanställningar eller större investeringar planeras inte för första gången på flera år, utan företagen kommer främst att satsa på att rationalisera verksamheten. Den hårda konkurrensen uppfattas utgöra det största hindret för utvecklingen av det egna företaget, men även till exempel skattegränsen och transportkostnaderna upplevs som begränsande.

Lönekostnadernas årliga tillväxttakt har sedan början av år 2002 varit ca 8 procent. Omsättningsens årliga tillväxttakt var ca 5 procent juni 2002. Utvecklingen av handelsomsättning och lönekostnader har i stort följt varandra sedan år 1995 fram till början av år 2000, då lönekostnaderna började öka snabbare än omsättningen. I snitt har lönekostnaderna

ökat med 80 procent och omsättningen med drygt 60 procent sedan år 1995 fram till sommaren 2002 (se diagrammet ”*Handel*” i bilagan).

Nybilförsäljningen sjönk med 5 procent under perioden januari-oktober jämfört med motsvarande period ifjol. Under de tio första månaderna år 2002 nyregistrerades 475 bilar jämfört med 500 stycken under motsvarande period ifjol. Trenden har i stort varit negativ sedan början av år 2000, även om enstaka månader visat tillväxt. Sedan avskaffandet av dubbelmomsen på begagnade varor från och med år 2000 har importen av begagnade fordon från Finland snabbt återtagit de volymer som rådde före skattegränsen infördes. Under 2002 har importen fortsatt att öka - under de tio första månaderna importerades 563 begagnade bilar från Finland jämfört med 505 stycken under motsvarande period ifjol, vilket utgör en ökning om drygt 11 procent.

Från och med den 24 september i år började tullen tillämpa EG-domstolens bilskattebeslut, vilket innebär sänkt skatt på begagnade bilar och motorcyklar som importeras från EU till Finland. Bilskatten och moms på bilskatten vid import till Åland beskattas likadant som vid import till finska fastlandet. Det finns dock en skillnad i beskattningen av begagnade importerade varor till Åland jämfört med import till Finland i och med att skattegränsen finns runt Åland. I samband med import från Sverige till Åland eller Finland debiteras ingen tilläggs moms, eftersom momsen i Sverige är högre än den finska. Men vid import av en bil från exempelvis Tyskland till Åland debiteras Tullen momsskillnaden mellan den tyska momsen (16 procent) som ingår i varans pris och den finska momssatsen (22 procent). Denna varumoms räknas på varans inköpspris.

Då man ser på handelns utvecklingstrender enligt bransch i Mariehamn sedan år 1995 har butikshandeln med textilier följt av handeln med järn- och byggvaror ökat snabbast. Handeln med prydnadssaker (såsom växter och presentartiklar) har ökat relativt snabbt och stabilt. En annan delbransch som verkar ha gått bra är butikshandel med bland annat sportartiklar, båtar samt leksaker och hobbyartiklar, men ökningen verkar nu plana ut. Butikshandeln med hushållsartiklar (till exempel möbler, inredningsartiklar och belysningsarmaturer) är också en delbransch vars omsättningsutveckling har varit relativt god, men som nu håller på att mattas av något.

Inom **hotell- och restaurangbranschen** ser framtidsutsikterna fortsättningsvis mörka ut trots att företagen uppgav att bruttomarginalerna förväntas öka. Några större investeringar planeras inte under året och personalen väntas minska, såsom den förväntas göra varje höst. Denna höst är den förväntade nedgången i antalet anställda tydligare. På lite längre sikt planerar dock företagen att investera i maskiner och inventarier samt satsa på personalutbildning. Den största andelen av branschens företag upplever lönenivån och de övriga produktionskostnaderna som de största hindren för utvecklingen av företaget.

Ser man på omsättningens årliga tillväxttakt så ökade den snabbt från sommaren 2001 (+1 procent) till ca 12 procent ett år senare. Lönekostnadernas årliga tillväxttakt har däremot minskat till ca 4 procent jämfört med mitten av år 2001 då den var ca 8 procent. Sedan år 1995 har omsättningen inom hotell- och restaurangbranschen ökat med ca 110 procent och lönekostnaderna med knappt 100 procent. (se diagram "Hotell- och restaurangverksamhet").

Utvecklingen av antalet inresande och övernattande enligt **turiststatistiken** verkar fortsätta. Totalt uppgick antalet inresande till Åland under år 2001 till 1.747.576 personer, vilket innebär en minskning med 1,2 procent jämfört med rekordåret 2000. Under perioden januari-september år 2002 minskade antalet inresande med 1,4 procent jämfört med motsvarande period år 2001. Mest minskade antalet resenärer i januari, vilket till stor del kan förklaras med tonnagebortfall. Under högsäsongen maj-september ökade dock antalet inresande med 1,1 procent.

En fördelning av antalet inresande enligt avreseland visar att antalet resenärer från Finland minskade med 11 procent under år 2001, medan de svenska resenärerna ökade med 2 procent. Under de första nio månaderna år 2002 minskade de finländska resenärernas antal med 7 procent, medan de svenska resenärernas antal i stort var oförändrat. Siffrorna för högsäsongen 2002 visar på en ökning från Sverige med 3 procent och en minskning från Finland med 4 procent. Antalet inresande från Finland har minskat under alla månader förutom marsmånad jämfört med motsvarande månad ifjol. Nedgången i antalet inresande från Finland kan delvis bero på konkurrensen från Estland om de finländska resenärerna.

Enligt ÅSUBs prognos för inresandeutvecklingen kommer det totala antalet resenärer till Åland i år att hållas i det närmaste konstant på 2001 års nivå - nedgången i antalet resenärer från Finland väntas bli ca 6 procent, medan antalet svenska resenärer förväntas öka med ca 1 procent. Under år 2003 förväntas antalet resenärer öka marginellt (antaget att alkoholskatterna i Sverige och Finland inte ändras betydligt under år 2003), för att minska igen år 2004 som ett resultat av lägre alkoholskatter och sålunda lägre alkoholpriser i land.

Under år 2001 minskade antalet hotellövernattningar med totalt 4 procent – de finska övernattningarna minskade med nio procent medan de svenska ökade marginellt. Under perioden januari-september år 2002 minskade antalet hotellövernattningar med nästan 2 procent jämfört med motsvarande period ifjol. Antalet svenska övernattningar ökade under perioden med 2 procent, medan den finska minskade med 5,5 procent. Om man ser på de enskilda månaderna har antalet hotellövernattningar sjunkit alla månader förutom augusti.

En förstärkning av den svenska kronan skulle förbättra förutsättningarna för utvecklingen av inresande från Sverige och antalet svenska övernattningar. Sedan september 2001 har kronan förstärkts och den förväntas ytterligare stärkas.

Den inom den åländska ekonomin så omfattande branschen **transport och kommunikation** som domineras av sjöfarten inbegriper alla former av transporter, post- och telekommunikationer samt resebyråverksamhet. I de förväntningar som återspeglas i konjunkturbarometern för det åländska näringslivet som helhet får sålunda rederinäringens syn stor genomslagskraft, eftersom en viktning av svaren sker på basen av antalet anställda i företagen.

Transport- och kommunikationsföretagens framtidsutsikter är relativt neutrala denna gång. Förväntningarna gällande omsättningen är fortsättningsvis negativa och de positiva förväntningarna på lönsamheten har blivit neutrala, medan bruttomarginalerna förväntas krympa. Några större förändringar i antalet anställda planeras inte, men investeringarna kan öka något. På lite längre sikt planerar företagen att satsa på investeringar i maskiner. Dessutom kommer företagen att satsa på utveckling av marknadsföringen samt nya lokaler eller utvidgning av befintliga. Den hårda konkurrensen upplevs som det största hindret inom branschen följt av bristen på kompetent personal.

Omsättningsutvecklingen inom branschen transport och kommunikation har varit stabil på en relativt låg nivå för hela den sexårsperiod som ÅSUBs register omfattar (+2-4 procent). Totalt har omsättningsökningen varit drygt 20 procent sedan år 1995. Det nya kollektivavtalet som redarföreningarna och sjömansunionen förhandlat fram skapade möjligheter för rederierna att sänka arbetskraftskostnaderna, vilket syns i nedgången i lönevolymerna från våren 2001 (se diagrammet ”*Transport och kommunikation*” i bilagan). Nedgången i de genomsnittliga årliga lönekostnaderna fortsatte under första halvåret 2002.

Läget inom **färjsjöfarten** är fortfarande osäkert trots att frågan om rederibeskattningen fått en lösning i och med att Tonnageskattelagen stadfästes i början av juni i år. Lagen är inte tillfredsställande enligt rederibranschen, då den är utformad så att det för passagerarfartygsrederierna innebär en betydligt hårdare beskattning än nuvarande skatteregim trots att syftet varit att lindra rederibeskattningen. Samfundskatt skall fortsättningsvis betalas på den skattefria butiksförsäljningen, men utan att kostnaderna från transporterna och restaurangförsäljningen får dras av. Inget passagerarfartygsrederi kommer att börja tillämpa lagen i dess nuvarande utformning.

Det av staten fastställda passagerarfartygsstödet som trädde i kraft i början av år 2002 innebär en sänkning av bemanningskostnaderna för finska passagerarfartyg i utrikestrafik. Passagerarfartygen får ett stöd motsvarande 97 procent av den förskottsinnehållning som verkställts på sjöarbetsinkomst som förtjänats på fartyg i parallellregistret. Stödet utgör alltså en form av återbäring av erlagda statliga skatter som motsvarar cirka 20 procent av bruttolönerna. Stödet är emellertid inte lika omfattande som det nettolönesystem som infördes i Sverige för svenska passagerarfartyg redan från oktober 2001. Dessutom är stödet inte lika omfattande som lastsjöfartens nettolönemodell, enligt vilken staten återbär ett belopp motsvarande förskottsinnehållningen samt alla obligatoriska och frivilliga sjölönebikostnader.

Trots moderata löneförhöjningar, inbesparingar genom det nya passagerarfartygsavtalet samt det statliga passagerarfartygsstödet, är konkurrenskraften för passagerarfartyg under finsk/åländsk flagg inte tryggad. En av orsakerna är alltså att stödet inte är lika omfattande som det nettolönesystem som infördes i Sverige för svenska passagerarfartyg i utrikestrafik. Även de estniska personalkostnaderna är betydligt lägre, vilket påverkar de åländska fartygens konkurrenskraft. EUs planerade utvidgning österut år 2004 kommer förmodligen att innebära stora förändringar gällande passagerartrafikens förutsättningar. Till exempel då Estland blir medlem i EU upphör den skattefria försäljningen mellan Finland och Estland. Då behöver inte heller ett rederi under estnisk flagg det finska kommunikationsministeriets tillstånd att inleda trafik mellan två inhemska hamnar i Finland (till exempel Åbo och Mariehamn), vilket kan medföra att konkurrensen om ålandstrafiken hårdnar.

Sjöfartens försämrade konkurrenskraft uppges vara huvudorsaken till det finska kommunikationsministeriets förslag till ändring av lagen om en förteckning över handelsfartyg i utrikestrafik. I ministeriets nya förslag till regeringen, som i slutet av oktober också gått till riksdagen, ingår inte längre frågan om blandbesättning, utan endast den så kallade åldersfrågan som kort går ut på att avlägsna åldersgränsen för fartyg som får antecknas i handelsfartygsförteckningen både vad gäller passagerarfartyg och lastfartyg. Detta skulle innebära att fartyg som är äldre än 20 år i enskilda fall efter en säkerhetskontroll kan godkännas för inskrivning i handelsfartygsförteckningen och sålunda få passagerarfartygsstöd, om det föreligger särskilda skäl till det med hänsyn till fartygets skick och sjövärdighet. Det är meningen att det nya lagförslaget skall kunna börja tillämpas retroaktivt från den 1.1.2002 om det godkänns.

Då det gäller införelsekvoterna av alkohol till Finland skall de tillåtna mängderna successivt öka för att den 1.1.2004 helt vara harmoniserade med EUs regler. Av statsekonomiska skäl föreslås endast att införelsekvoterna för öl skall höjas från och med den 1.1.2003. Även om en fördubbling av införelsekvoten för öl föreslås, framläggs av samma skäl inget förslag till sänkning av accisen på öl. Sänkta alkoholskatter måste dock övervägas när införelsekvoterna för alla andra alkoholdrycker ökar. Ur passagerarrederiernas synvinkel kommer de lägre alkoholskatterna och sålunda de lägre alkoholpriserna i land att medföra sänkta vinstmarginaler inom den för färjrederierna så viktiga tax-free försäljningen.

Förstärkningen av den svenska kronan har haft en viss positiv effekt på de åländska rederiernas resultat. Dessutom förväntas den svenska kronan ytterligare förstärkas från nuvarande nivå. Inom ett åländskt rederi är framtidstron så god att det planerar att bygga ett nytt kryssningsfartyg, leverans är planerad till det andra halvåret 2004. Fartyget skulle bli det första nybyggda renodlade kryssningsfartyget i våra farvatten på över 18 år. Det slutgiltiga beslutet om beställning fattas inom 2002.

Fraktsjöfartens marknad har en längre tid präglats av en avvaktande försiktighet och bunkerpriserna har stigit. Följaktligen har sysselsättningen inom lastsjöfarten försämrats. Det syns speciellt för roro-fartygen som för första gången på länge drabbats av uppläggningar, medan situationen på lolo-sidan är aningen bättre. Under prognosperioden kommer det åländska frakttonnaget att utökas med ett nybygge. Dessutom införskaffades ett ”second-hand” fartyg i början av året.

Farhågorna att inget rederi skulle välja att tillämpa den nya tonnageskattelagen besannades även inom fraktsjöfarten. Den nuvarande samfundsskattelagen anses vara mera ändamålsenlig och mindre byråkratisk att tillämpa. Tyvärr intog EU-kommissionen ståndpunkten att inte påbörja utarbetandet av ett tonnageskattedirektiv. En positiv nyhet är däremot att Kommunikationsministeriet i årets budgetria gläntat på dörren för möjligheten att återinföra den år 1994 avskaffade fartygsanskaffningsreserveringen i skattelättnadslagen, vilket eventuellt kan ske under år 2003.

Beträffande kollektivavtalen förhandlar centralförbunden om tillkomsten av en central löneuppgörelse, vilket skulle inverka dämpande på kollektivavtalsförhandlingarna i februari – mars 2003 mellan sjöfartens intresseföreningar. I nämnda förhandlingar torde dock lastfartygen spela en undanskymd roll i skuggan av färjesjöfartens löneuppgörelse. Bristen på maskinbefäl och kvalificerat manskap blir värre och pensionsvågen kommer att träffa sjöfarten med full kraft år 2005.

Framtidsutsikterna inom **finanssektorn** är relativt positiva. Lönsamheten förväntas fortsättningsvis vara god och bruttomarginaler förväntas öka. Dessutom planerar flera företag liksom i våras att nyanställa personal, medan investeringsviljan är låg. Två områden som företagen i första hand kommer att satsa på de närmaste åren är produktutveckling och utveckling av marknadsföringen. Lönekostnadernas årliga tillväxttakt har inom sektorn hållits på en relativt konstant nivå (+8 procent) sedan början av år 2000.

Finanssektorn är i väldigt hög grad beroende av utvecklingen inom övriga delar av näringslivet och ekonomin. Verksamhetsförutsättningarna för bankerna men även försäkringsbolagen är fortsättningsvis pressade främst på grund av det låga allmänna ränteläget, vilket medfört att marginalen mellan in- och utlåningsräntorna har sjunkit. De lägre marginalerna har dock kompensrats av större utlåningsvolymerna tack vare den låga räntenivån. Merparten av ökningen av utlåningen hänför sig till finansiering av bostäder, privathushållens andel av den totala utlåningen har sålunda ytterligare ökat något.

Förutom den låga räntenivån har låg efterfrågan på kapitalmarknadsprodukter beroende på det osäkra ekonomiska läget och kundernas avvaktande attityd påverkat branschens verksamhetsförutsättningar i negativ riktning. Dessutom har hård konkurrens ytterligare satt press på kundmarginalerna. Enligt konjunkturenkätens resultat uppgav den största andelen av

företagen inom finanssektorn att den hårda konkurrensen utgör det största hindret för utvecklingen av företaget.

Branschen **övriga tjänster** består av mycket olika typer av företag, till exempel företag som producerar tjänster till andra företag samt företag som är inriktade på enskilda privata konsumenter. Branschens utsikter har enligt företagen klart försämrats, medan utsikterna för det egna företagets verksamhet fortfarande är positiva. Vårens positiva förväntningar på omsättningen och bruttomarginalerna har blivit svagt negativa. Trots detta förväntas lönsamheten utvecklas positivt. Viljan att nyanställa är fortfarande positiv, medan investeringsviljan är låg. Bristen på kompetent personal upplevs av största andelen av företagen inom denna bransch som det största hindret för utvecklingen. På lite längre sikt kommer företagen främst att satsa på att utveckla marknadsföringen, rationalisera verksamheten samt satsa på personalutbildning.

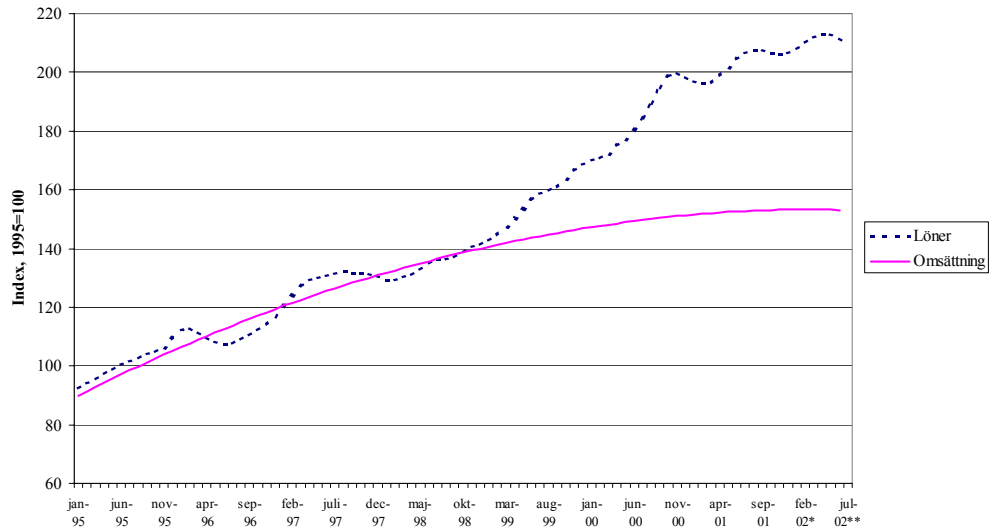
Om man ser på omsättningsökningen från år 1995 inom branschen övriga tjänster, så ligger omsättningen på en 120 procents högre nivå sommaren 2002, men vägen dit har varit krokig. Den årliga tillväxttakten var i början av år 2002 ca 30 procent från att ha varit runt noll procent i slutet av år 2000. Lönekostnaderna inom branschen har sedan 1995 ökat med 100 procent, men verkar sedan hösten 2001 att ha planat ut (se diagrammet "Övrig service" i bilagan).

Enligt en särskild granskning av de företag som kan klassificeras som **IT-företag** och som till övervägande del ingår i näringsgrenen övriga tjänster ser framtidsutsikterna för den egna branschen fortfarande positiva ut. Vårens positiva förväntningar på omsättningen och lönsamheten besannades dock inte och företagen har sålunda i höst valt att skriva ner förväntningarna på omsättningen. Lönsamheten förväntas dock även denna mätperiod bli god, trots att bruttomarginalerna väntas krympa. Företagen har fortfarande planer på att nyanställa personal och investeringsviljan är relativt god, vilket delvis kan vara orsaken till att bruttomarginalerna väntas krympa även denna mätperiod. På lite längre sikt uppgav den största andelen av IT-företagen att de kommer att satsa på att investera i maskiner och inventarier samt utveckla marknadsföringen.

Från år 1995 fram till början av år 1999 ökade löne- och omsättningsvolymerna inom IT-företagen i stort i samma takt, men därefter har lönekostnaderna ökat betydligt snabbare än omsättningen. Sedan år 1995 fram till sommaren 2002 har lönekostnaderna ökat med ca 110 procent, medan omsättningen ökat med drygt 50 procent i löpande priser (se figur 10 nedan).

Omsättningens årliga tillväxttakt var i januari 1996 18 procent men har kontinuerligt sjunkit och ligger i början på år 2002 på en ökningstakt om 1 procent. I början av år 2002 var lönekostnadernas årliga ökningstakt drygt 5 procent. Denna utveckling av omsättningen och lönekostnaderna är dock inte hållbar på sikt.

Figur 10: IKT-sektors löner och omsättning

Bilaga

Uppgifter från konjunkturbarometermätningarna och från mervärdesskattedeklarationerna

I denna bilaga rapporteras siffror från den senaste och några av de tidigare konjunkturbarometermätningarna. Syftet är att ge en så fullständig bild som möjligt, främst med tanke på de företag som deltagit i mätningen men också för att möjliggöra en noggrannare granskning av siffrorna för de läsare som är intresserade av branschvisa uppgifter. Bilagan har flera delar vilka kort kommenteras nedan.

Först presenteras själva enkäten för den som vill kontrollera frågornas exakta utformning. Sedan följer två diagram, nämligen svaren på frågorna 13 (de kommande årens satsningar) och 14 (största hindret för verksamheten). Svaren på frågorna 13 och 14 är lätta att jämföra med de tidigare mätningarnas svar då de är med i diagrammen. Diagrammens utseende har också ändrats till en mer läsbar form.

Därefter bifogas branschvisa datatabeller som innehåller barometervärden på enkätens samtliga frågor uppdelade i de branscher som används i rapporteringen. Primärnäringarnas uppgifter är emellertid inte representativa för branschen som helhet då merparten av jord- och skogsbruket utövas av enskilda personer som inte ingår i enkätens urval. Huvuddelen av barometerundersökningens företag registrerade inom primärnäringarna är fiskodlingar.

Till sist presenteras omsättnings- och lönekostnadernas utvecklingstrender i figurer på basen av information från mervärdesskattedeklarationerna enligt den branschindelning som använts i rapporten. I höst har diagrammen över den årliga tillväxttakten ersatts av diagram som beskriver utvecklingen med hjälp av index. Detta har gjorts för att tydligare beskriva den långsiktiga utvecklingen inom respektive bransch.

Hösten 2002 har några mindre, men ändå betydelsefulla förändringar gjorts i enkätfrågornas utformning. Den största förändringen är att vi efterfrågat situationen för tolv månader sedan och om 12 månader framåt, medan vi tidigare bad de svarande bedöma situationen under den senaste 12-månaders perioden samt under den kommande 12-månaders perioden. Detta är en förändring som ligger i linje med vad som gjorts av andra institut med liknande undersökningar (t ex Konjunkturinstitutet i Sverige). Vidare har alternativen i fråga 14 stuvats om för att göra frågan tydligare, speciellt för dem som besvarar enkäten per telefon.

Konjunkturenkäten - hösten 2002

Posta eller faxa! ÅSUB, Pb 1187, AX-22111 Mariehamn; fax 018-19495
senast tisdagen den 3 september 2002!

Företag:

Kontaktperson:

Titel:

Tel:

Aktuell personalstyrka (omräknat till heltidstjänster)? _____

1. Konjunkturutsikterna i Er bransch kommer om tolv månader att:

- ha förbättrats vara oförändrade ha försämrats

2. Kommer Ert företag om 12 månaderna att ha:

- expanderat bibehållit nuvarande storlek minskat eller upphört med verksamheten

3. Hur har omsättningen i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen (inflationstakten är cirka 2 procent)?

- snabbare ungefär lika snabbt långsammare

4. Hur kommer omsättningen att ha utvecklats om 12 månader i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen?

- snabbare ungefär lika snabbt långsammare

5. Hur har lönsamheten i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan?

- förbättrats oförändrad försämrats

6. Hur kommer lönsamheten att ha utvecklats om 12 månader?

- förbättrats förbli oförändrad försämrats

7. Hur har driftskostnaderna utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan i förhållande till Era försäljningspriser?

- ökat samma utveckling minskat

8. Hur kommer driftskostnaderna att ha utvecklats om 12 månader i förhållande till Era försäljningspriser?

- ökat samma utveckling minskat

9. Har antalet anställda i Ert företag jämfört med situationen för 12 månader sedan:

- ökat varit oförändrad minskat

10. Kommer antalet anställda i Ert företag om 12 månaderna att:

- ha ökat vara oförändrad ha minskat

11. Hur har investeringarna i byggnader och maskiner förändrats jämfört med situationen för 12 månader sedan?

- ökat betydligt motsvarar ungefär årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt

12. Hur kommer investeringarna att ha utvecklats om 12 månader?

- ökat betydligt motsvara ungefär årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt

13. Vilket av följande områden kommer Ert företag att satsa på i första hand under de kommande åren (ange endast ett alternativ)

- 1. investeringar i maskiner och inventarier
- 2. ökad automatisering
- 3. nya lokaler eller utvidgning av befintliga
- 4. expansion genom ökad arbetskraft
- 5. personalutbildning
- 6. utveckla marknadsföringen / söka nya marknader
- 7. produktutveckling
- 8. ledarskapsutveckling
- 9. förbättra inköpsfunktionerna
- 10. rationalisera verksamheten / förbättra soliditeten och resultatet
- 11. annat, vad? _____

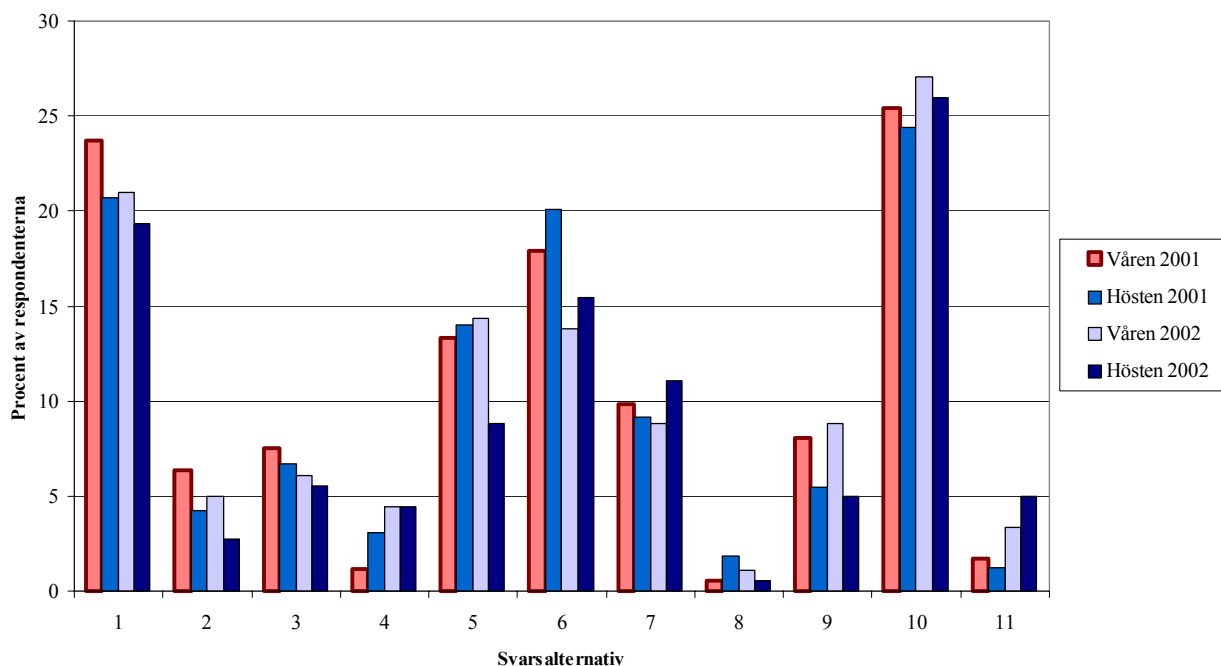
14. Vilket är det största hindret för utvecklingen av Ert företag (ange endast ett alternativ)

- 1. byråkratin
- 2. arbetslagstiftningen / kollektivavtal
- 3. lönebikostnaderna
- 4. beskattningen
- 5. skattegränsen mellan Åland, Finland och övriga EU
- 6. transportkostnaderna
- 7. för liten efterfrågan på produkterna / tjänsterna
- 8. finansieringssvårigheter
- 9. osäkerhet
- 10. bristen på kompetent personal
- 11. lönenivån / övriga produktionskostnader
- 12. hård konkurrens
osund konkurrens orsakad av
- 13. offentlig näringsverksamhet
- 14. konkurrensnedvridande företagsstöd
- 15. konkurser och skuldsaneringsförfaranden
- 16. grå / svart marknad
- 17. centralisering av marknaden
- 18. annan orsak, vilken? _____

Vill Ni ha Konjunkturrapporten som återrapportering? Ja Nej

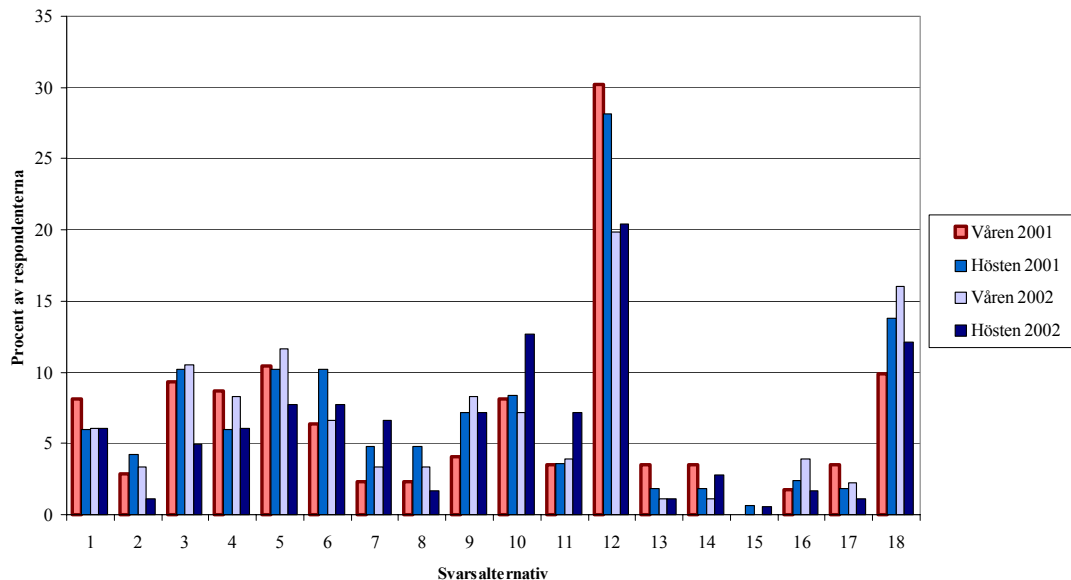
Tack så mycket för Er tid!

Fråga 13. Vad företaget kommer att satsa på de kommande åren

- 1 = investeringar i maskiner och inventarier
- 2 = ökad automatisering
- 3 = nya lokaler eller utvidgning av befintliga
- 4 = expansion genom ökad arbetskraft
- 5 = personalutbildning
- 6 = utveckla marknadsföringen / söka nya marknader
- 7 = produktutveckling
- 8 = ledarskapsutveckling
- 9 = förbättra inköpsfunktionerna
- 10 = rationalisera verksamheten / förbättra soliditet och resultat
- 11 = annat

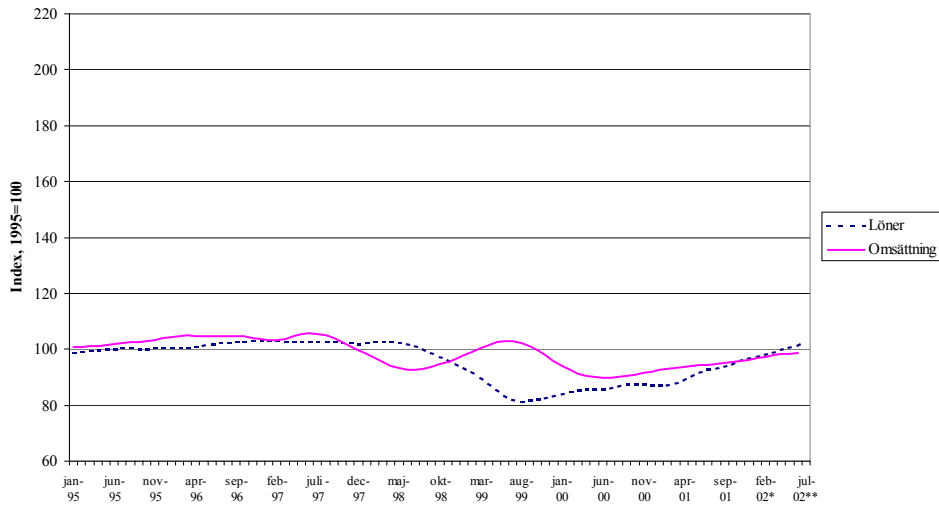
Fråga 14. Största hindret för verksamheten

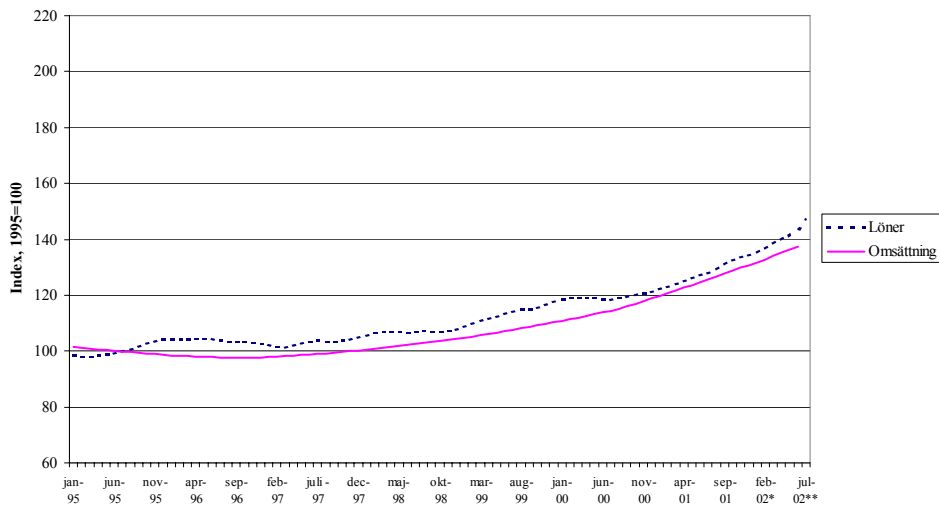
- 1 = byråkratin
 - 2 = arbetslagstiftningen / kollektivavtal
 - 3 = lönebikostnaderna
 - 4 = beskattningen
 - 5 = skattegränsen mellan Åland, Finland och övriga EU
 - 6 = transportkostnaderna
 - 7 = för liten efterfrågan på produkterna / tjänsterna
 - 8 = finansieringssvårigheter
 - 9 = osäkerhet
 - 10 = bristen på kompetent personal
 - 11 = lönenivån / övriga produktionskostnader
 - 12 = hård konkurrens
- osund konkurrens orsakad av:
- 13 = offentlig näringsverksamhet
 - 14 = konkurrensnedvridande företagsstöd
 - 15 = konkurser och skuldsaneringsförfaranden
 - 16 = grå / svart marknad
 - 17 = centralisering av marknaden
 - 18 = annan orsak

Omsättningens och lönernas utveckling per bransch

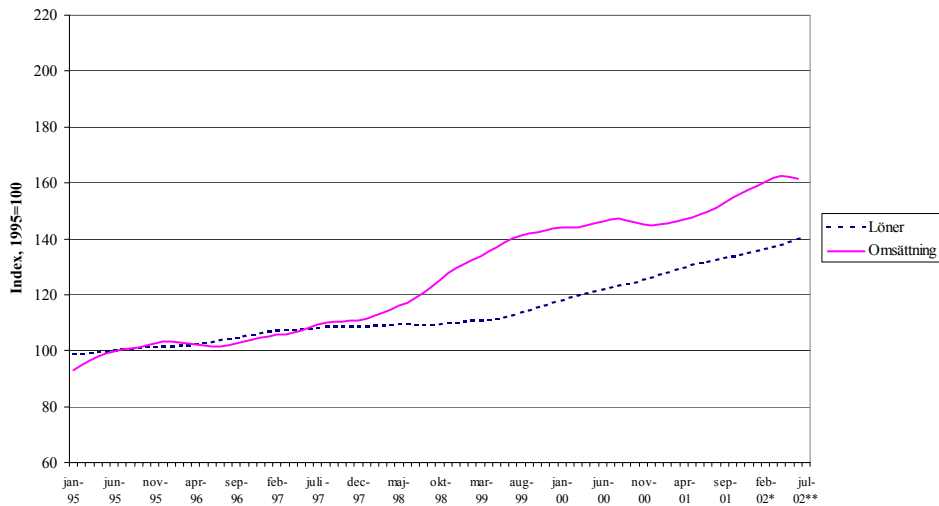
Primärnäringar

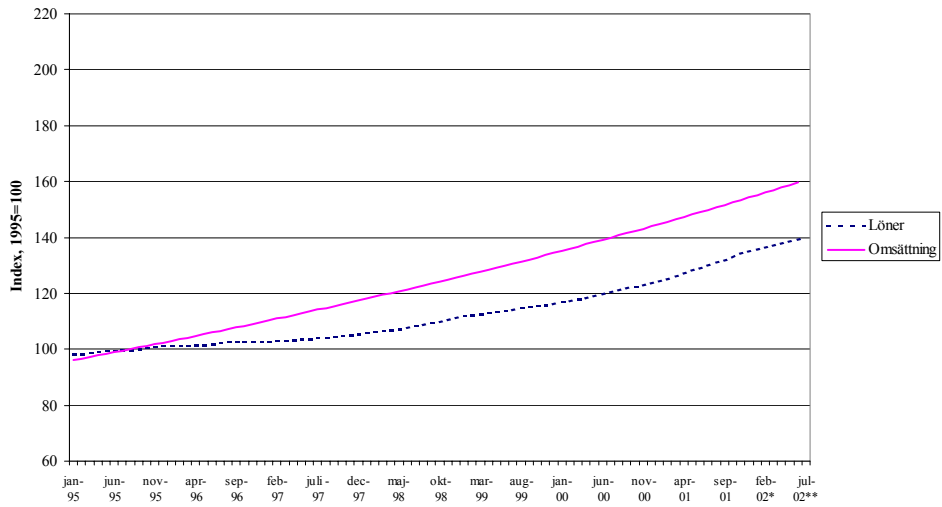
Livsmedelsindustri

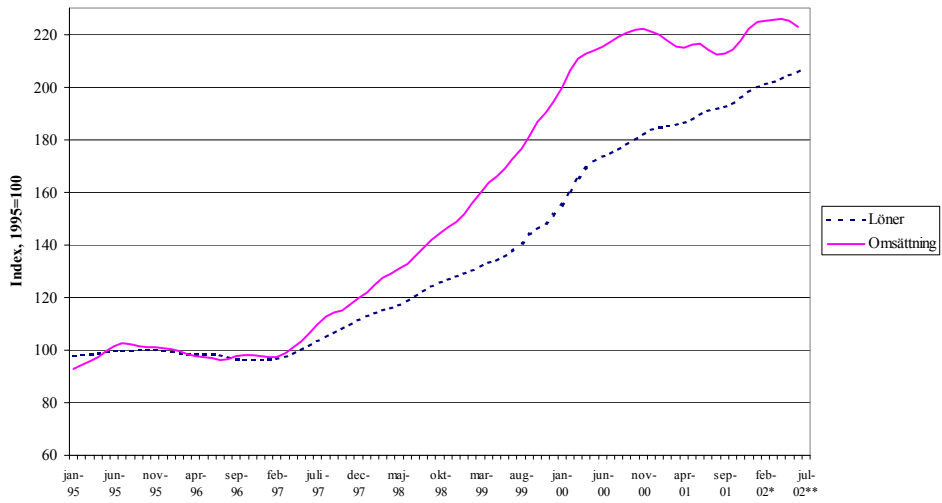
Övrig industri

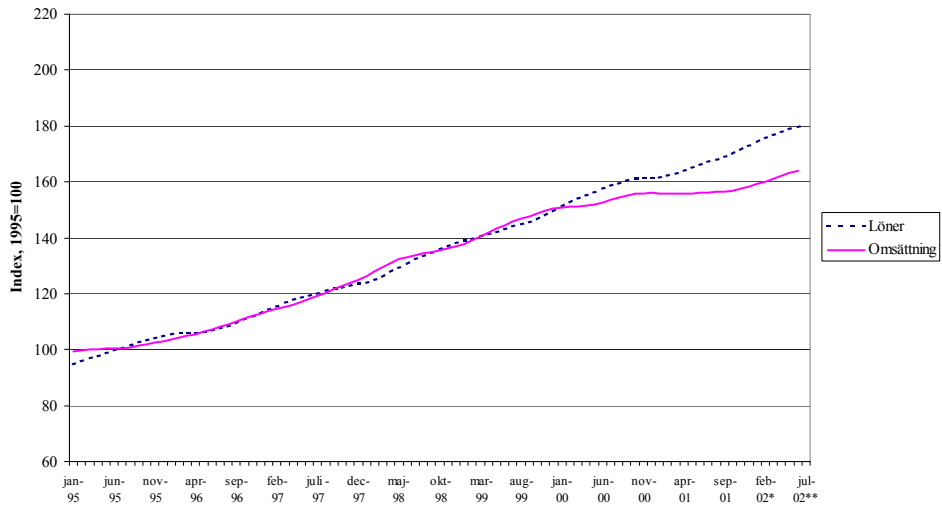
Vatten och el

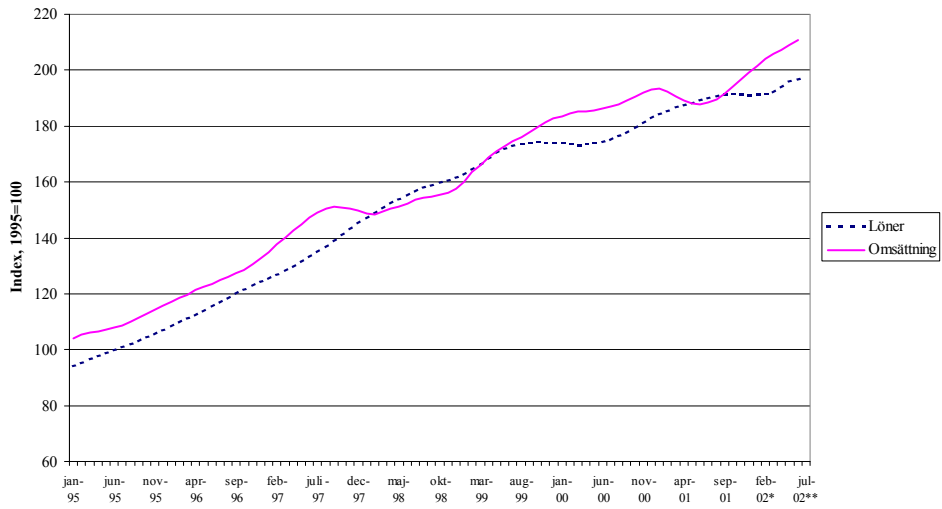
Byggnadsverksamhet

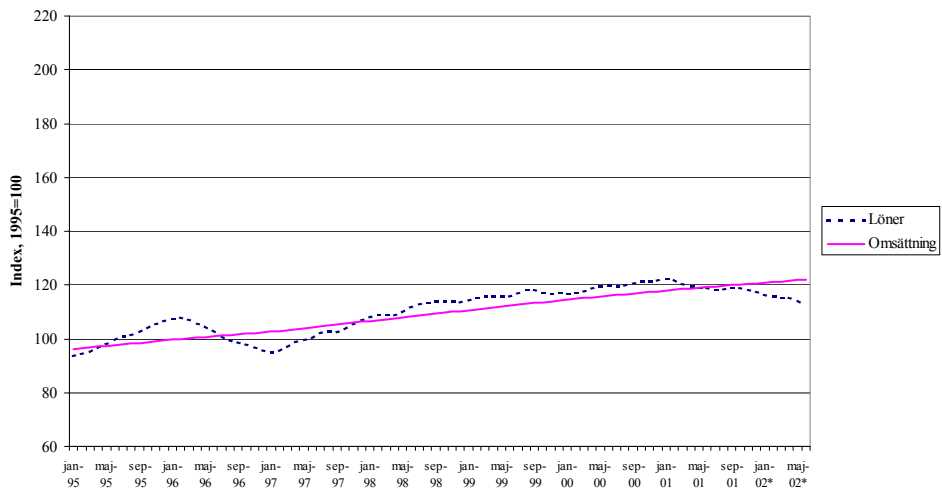
Handel

Hotell- och restaurangverksamhet

Transport och kommunikation

Övrig service

